

SULANE

TALINNA KAARLI KOĞUDUSE AJAKIRI

Me ei ole kirjatähe, vaid Vaimu sulased,
sest kirjatäht suretab, aga Vaim teeb elavaks.
/2Ko 3:6 järgi/

Maara Vindi illustratsioon, 2024

1 Juhtkiri.	<i>Toimetus</i>
2 Jutlus. Jumal muudab meie häda rõõmuks.	<i>Jaan Lahe</i>
3 Seitsmes oikumeeniline kirikukogu /Nikaia teine kirikukogu/ – A.D. 787.	<i>Ain P. Leetma</i>
9 Koguduse ajalugu. Juhan Jürme – sõjakeerises varalahkunud talent.	<i>Piret Aidulo</i>
27 Muusikatöö. Isadepäeva hommikul peeti sünnipäeva.
Kaarli kiriku kontsertkoori 35. sünnipäevaks.	<i>Pärtel Toompere</i>
29 Koguduse töötegija. „Olgem majakaks, mis näitab valgust kõigile
otsijatele“. Intervjuu koguduse abiõpetaja Jaan Lahega.	<i>Saima-Sellak Martinson,
Külli Saard</i>
30 Hingamispäev.	<i>Maara Vint</i>

EELK Tallinna Toompea Kaarli Kogudus
Toompuiestee 4, Tallinn 10142
Telefon 619 9100
e-post: info@kaarlikogudus.ee
kodulehekülg: kaarlikogudus.ee

Sulane. Tallinna Kaarli koguduse ajakiri, ISSN 1406-8168;
tiraaž 175; ilmub üks korda aastas
Trükikoda: Trükiviis OÜ
Toimetus: Külli Saard, Saima Sellak-Martinson
Keeletoimetaja: Rolf Liiv
Küljendaja: Külli Saard
Arvelduskontod: SEB, arve: EE171010022004706006
Swedbank, arve: EE392200221011214295

Juhtkiri

Taas on kätte jõudnud Jõulud, varsti vahetub aastanumber – aeg liigub oma vääramatus tempos. Aastale tagasi vaadates saame tõdeda, et see mahutas palju, küll keerulisi ja traagilisi, küll ilusaid ja helgeid, aga igal juhul palju erinevaid ja erilisi sündmusi. Mõned neist puudutasid meid üldisemalt ja võisid kaugemaks jääda, mõned isiklikud hetked seevastu ehk väga lähedalt. Kaarli kogudus on piisavalt suur, et mahutada eneses väga erinevaid elustiile, arusaamu, vaimulaade ehk mitmekesist maailmatunnetust. Omavahel suheldes ja mõtteid vahetades õpime nii kaaslasi paremini tundma kui avardame ka enese maailma. Mõistame, et oleme oma erinevate andidega kõik Jumala loomingu ning täiustame ja rikastame vastastikku üksteist. Meie mitmekesisusele vaatamata on meil suur ja väga oluline ühisosa – me teame, et meie Taevane Isa armas-

tab meid ja on oma Poja maailma saatnud ühtmoodi võrdselt meie kõigi jaoks. Hea on teada, et ükskõik, mis ka aset ei leiaks, saame igal eluhetkel toetuda Jumalale, olla kindlad teadmises, et Tema arm toetab ja saadab meid. Võtke sel jõuluajal aega otsimiseks ja märkamiseks, mida Jõululaps meile tähendab, kui palju ja kuidas Ta meie elus on osalenud ja seda mõjutanud. Lubagem Tema valgusel oma elu juhtida ja juhatada meid rõõmsalt järgmisesse aastasse.

Kersti Merilaas on kirjutanud luuletuses „Jõuluõhtu“:

Sel õhtul Jõulu-ime ette koos
kõik hardalt kummarduvad
küünla valgel,
ja nagu ükskord sõime kohal täht
lööb häädu helendama igal pal-
gel.

Soovime, et ka käesolevast Sulasest loetu annaks jõudu, julgustust

ja tooks südamesse rahu.

Seekordne jutlus on meie koguduse abiõpetaja Jaan Lahe kirjutatud ning temaga saab pisut tuttavamaks ka käesolevas ajakirja numbris ilmuva intervjuu kaudu. Nikaias aastal 787 toimunud seitsmendal oikumeenilisel kirikukogul arutatu tutvustamisega jõuab lõpule isa Ain Peetruse läbi mitme Sulase ilmunud teemakäsitlus. Meie koguduse organist Piret Aidulo tutvustab sõjakeerises varalahkunud talenti, heliloojat, organisti ja koorijuhti Juhan Jürmet ning koorijuht Pärtel Toompere kajastab kontsertkoori 35. sünnipäeva tähistamist.

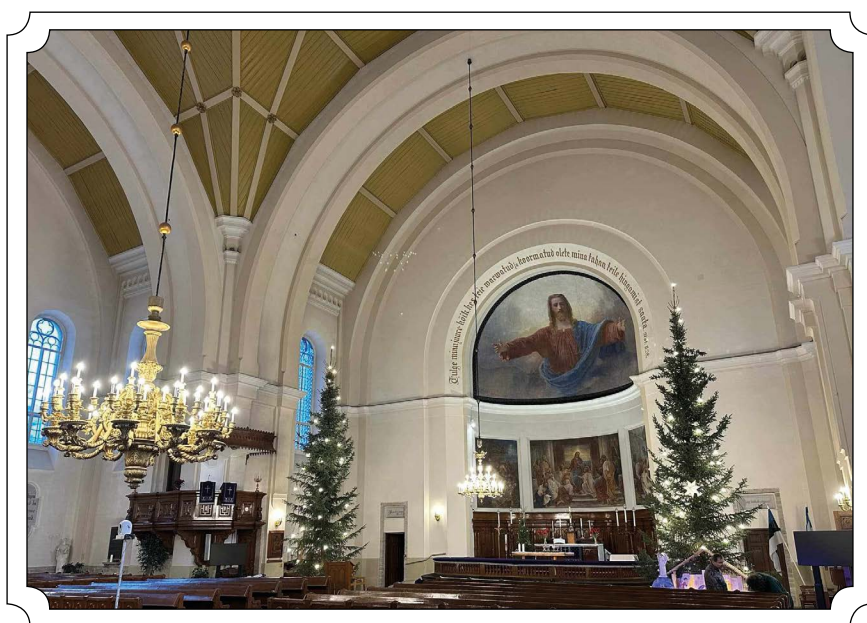
Ja meie pikaajaline kaasautor Maara Vint rõõmustab meid kauni lookesega, seekord mõtiskleb ta hingamispäevast.

Kahjuks ei ole käesolevast Sulasest enam võimalik lugeda kunstiteadlase Anu Allikvee järjekordset mõnus-muhedat kunstiteemalist artiklit, millega aastate jooksul nii ära harjusime. Mõtlemise talle sügava tänutundega, puhaku ta taevases rahu ja paistku talle kustumatu valgus...

Lahket lugemist!

Sulase toimetus

Foto: Marek Pärn

Jumal muudab meie häda rõõmuks

Ta toob ilmale poja ning sina paned Talle nimeks J e e s u s, sest Tema päästab oma rahva nende pattudest! Kõik see sündis, et läbeks täide, mida Issand on rääkinud prohveti kaudu: Ennäe, neitsi saab käima peale ja toob ilmale poja ja Teda hüütakse nimega Immanuel, see on tõlkes: Meiega on Jumal. Mt 1:21–23.

Viimasel ajal on meie luterlikus kirikus räägitud palju sellest, kuidas Piiblit peaks tõlgendama ja kuidas seda ei tohiks tõlgendada. Mitmetest „Eesti Kirikus“ ilmunud artiklitest on jäänud kõlama mõte, et Piiblis leiduvaid väiteid ei tohiks tõlgendada uut moodi, kui seda seni on tehtud, sest me ei tohtivat muuta olemasolevat, vana ja auväärset pärimust.

Kui see oleks tõesti nii, siis tuleks hukka mõista ka esimeste kristlaste Piibli tõlgendamine, sest Uues Testamendis ei tee nad midagi muud, kui tõlgendavad uut moodi Vana Testamendi tekste. Ka meie tänase jutluse aluseks antud tekst on sellest hea näide.

Evangelist Matteus tsiteerib siin ühte väikest lõiku prohvet Jesaja ettekuulutusest, mis tervikuna kõlab nii: „Ennäe, neitsi saab käima peale ja toob poja ilmale ning paneb temale nimeks Immanuel! Ta sööb võid ja mett, kuni ta mõistab põlata halba ja valida head. Sest enne kui poeglaps mõistab põlata halba ja valida head, on see mahajäetud maa, mille kahe kuninga ees sa tunned

hirmu. Issand laseb tulla sinule ja su rahvale ning su isa soole päevi, milliseid ei ole olnud Efraimi Juudast lahkumise ajast, Assuri kuninga läbi! Sel päeval vilistab Issand kärbseid Egiptuse jõgede lähteilt ja mesilasi Assuri maalt, ja need kõik tulevad ning laskuvad järskudesse orgudesse ja kaljulõhedesse, kõigisse kibuvitsapõõsastesse ja kõigisse jootmispaikadesse! Sel päeval lõikab Issand noaga, mis on palgatud teispoolt jõge – Assuri kuninga läbi ning rebib habemegi ära! Sel päeval saab igauks pidada ainult mullika ja paar lammast, ja oleneb piimaanni rohkusest, kas võid on süüa, sest võid ja mett peavad sööma kõik, kes maale alles jäävad! Sel päeval jääb iga paik, kus on tuhat viinapuud, tuhat hõbeseeklit väärt, kibuvitstele ja ohakaile! Sinna minnakse noolte ja ambudega, sest kogu maa on täis kibuvitsu ja ohakaid! Ja mitte ühelegi mäele, mida nüüd kõplaga rohitakse, ei minda enam kibuvitste ja ohakate kartuse pärast; need jäävad härgade uitepaigaks ja lammaste tallermaaks!“ (Jš 7:14–25).

Kõiki detaile ma kommenteerima ei hakka ja neil pole terviku seisukohast ka tähtsust. Oluline on aga see, et tegemist on häda kuulutusega. Me ei tea, keda mõtles Jesaja lõigu alguses nimetatud „neitsiga“ (kiriku hilisema Jeesuse neitsistsünni-õpetusega pole sellel midagi pistmist, sest heebreakeelne sõna, mida siin on tõlgitud „neitsiks“, tähendab lihtsalt noort naist). Kuid ettekuulutuse mõte

on, et enne, kui poeglaps, kelle too naine sünnitab, on kasvanud suureks, tuleb vaenlane, Assüüria kuningas ja laastab Iisraeli maa. Uues Testamendis tõlgendatakse see tekst aga ümber hoopis rõõmukuulutuseks – kuulutuseks sellest, et Jumal tuleb Jeesuses inimeste juurde ja päästab oma rahva pattudest. See on sündmus, millest kõnelevad meile eelseisvad jõulupühad.

Roomlastel oli ütlemine: *nomen est omen* – nimi on enne. Nii on ka Jeesuse nimega. Jeesus on kreeka-päraseks muudetud heebrea nimi Jehošua, mis on nagu paljud Iisraeli nimed, teofoorne nimi – nimi, mis sisaldab endas ühe koostisosana Jumala nime, milleks juutidel oli Jahve. Jeesuse nime esimene silp – Jeh oli Jahve nime lühendvorm. Nime tervikuna tuleks siis tõlkida kas „Jahve päästab“ või „Jahve on päästja“. Nime seletus, mille evangelist Matteus kohe ära toob, on taas tsitaat Vanast Testamendist, millel algselt Jesaja ettekuulutusega mingit seost ei olnud. See on salm 130. Taaveti laulust, kus laulik ütleb Jumala kohta: „Tema lunastab Iisraeli kõigist tema pahategudest.“ Tänapäevase ajaloolis-kriitilise piiblisetamismetodiga, mida meie kirikus kasutatakse, selliseid asju kokku panna ei saaks. Aga evangelist Matteus ja algkogudus ei tundnud sellist meetodit. Nad ei järginud ka tollast „ametlikku“ ehk „traditsioonilist“ pühakirja-tõlgendust, nii nagu see oli määratud kindlaks tollases judaismis, vaid tõlgendasid Vana Testamendi

tekste nõnda, nagu nad neid oma usus mõistsid. Ja nad mõistsid peaaegu kogu Vana Testamendi ettekuulatusena Jeesuse kohta. See oli ka põhjus, miks algkogudus Vana Testamendi üldse pühakirjana alles jättis. Aga tuleme kõige olulisema juurde.

Mis selles meie tänases kirjanduses on kõige vapustavam, ei ole mitte see, et noor naine saab käima peale (enamikust noortest tüdrukutest saavad ju mingil ajal emad), vaid see, et see, mida 130. Taaveti laulus on öeldud Jumala kohta, kantakse siin üle Jeesusele. Mitte Jahve, vaid Jeesus on Matteuse sõnul see „Tema“, kes päästab rahva nende pattudest. Matteus ei ütle kusagil otse, et Jeesus on Jumal – ilmselt seetõttu, et ta ei taha oma juutidest lugejaid pahandada –, aga ta vihjab sellele jutluse aluseks võetud tekstis selgelt. Ja siit tulebki välja see, mis ristiusku juudiusust ja islamist eristab. Mõte, et Jumal toimib maailmas oma saadikute kaudu, kes kuu-

lutavad Tema tahet ja tegutsevad Tema korraldusel, on nii juutluses kui islamis tavaline. Ristiusk läheb sellest aga oluliselt kaugemale ja ütleb, et Jumal, kes on sealpool nähtava maailma piire, kes on loonud mõõtmatu universumi ja meie planeedi, sünnib ise jõuluööl inimeseks ja tuleb meie juurde, et meid lunastada meie poolikusest ja kaduvusest. Ja seejuures ei lakka Ta olemast Jumal, kes on sealpool nähtavat universumit. Seega – Jumal on üheaegselt nii seal kui siinpoolne, nii nähtamatu kui ka Jeesuses nähtav. Ta on, nagu ütleb Piibel, taevas. Ja ometi on Ta meiega, nagu seda ütleb ka nimi „Immanuel.“ Nõnda ületab Jumal inimliku kujutlusvõime piirid ja Ta on, nagu ütleb meie usuisa Martin Luther, „enam kui kõik see, mida Tema kohta võidakse öelda ja mõelda.“ Aga meie tänases kirjanduses on põhirõhk Jumala teisel aspektil (kui nii võib öelda), sellel, et Jumal, keda me peame kellekski, kes on meist lõpmatult kaugel,

väljaspool meie aegruumi, on tegelikult meie lähedal, sest Ta tuleb Jeesuses meie juurde, et aidata meil leida teed Tema juurde.

Jumala tulek siia maailma jõuluööl, millest jutustab meile evangelist Matteus Jeesuse sünnilugu, kust pärinevad ka jutluse aluseks võetud salmid, ei ole mingi endastmõistetavus, vaid ime. Ja ime on seegi, et Jumala tulek siia maailma, millest räägib jõulude rõõmusõnum, ei ole vaid üks kord kaugel aegadel toimunud sündmus, vaid miski, mis toimub ikka ja jälle – kui me kohtume Jeesuses Jumalaga. Ma soovin kogu südamest, et me Temaga sellelgi jõuluajal kohtuda võiksime – sest Temaga kohtumine vabastab ning toob meie ellu rõõmu ja valgust, mida üksnes Jumal võib meile anda. Aamen.

Abiõpetaja Jaan Lahe

Seitsmes oikumeeniline kirikukogu /Nikaia teine kirikukogu/ – A.D. 787

Armas „Sulase“ lugeja! Jällegi on läbi saanud uus aastaring ning jõulupühade ning aastavahetuseaegsed toimetamised valdavad suurema osa meie ajast. Kahjuks valitseb maailmas veelgi segasem olukord ning pinged on kruvitud üsna kõrgele kõikjal meie armisal planeedil. Seda enam on hea ka sellel kiirel ajal natukeseks aeg maha võtta ning leida lohutust ja jõudu teadmisest, et on keegi, kellele saame alati kindlad olla ja

kelle arm on vaatamata meie inimlikele nõrkustele suurim ja igavene. Kristus on jätnud oma Mõrja, ehk siis Kiriku, siia maa peale selleks, et see võiks olla pidevaks märgiks ja tunnistuseks Tema ihu kohalolust ning Tema õpetuse püsivusest, seda ka läbi ajatormide ja muutuvate tuulte.

Käesoleva „Sulase“ numbriga saab läbi ka üks teemakäsitus. Selleks on kirikuisade ja oikumeeniliste kirikukogude sari, mis sai

alguse juba aastatetagustes „Sulastes“ Nikaia I kirikukoguga 325. aastal. Selles „Sulase“ numbris lõpetame selle seeria Nikaia II kirikukoguga 787. aastal.

Olen tänulik, et oled sellel teekonnal kaaslaseks olnud, ja et oled leidnud endale ehk mõningaid selgitusi ja vastuseid. Mulle endale on olnud see teekond alati

taasavastamiste ja uute leidmiste tee – alati uus ja alati lõppematu. See on nagu Pühakirja lugemine, milles sama kirjakohta uuesti ja uuesti lugedes leiad ikka midagi uut. Selline on Jumala olemus – igavesti sama ja alati uus. Olgu juba ette öeldud, et käesolevas artiklis viitan ma sellele kirikukogule vaid Nikaia II kirikukogu nimega. Enne aga kui asun käsitlema Nikaia II, ehk siis seitsmendat oikumeenilist kirikukogu (mis jääb ka viimaseks oikumeeniliseks kirikukoguks), tahan veelkord ära mainida eelnevate oikumeeniliste kirikukogude ajad ja kohad. Siinjuures olgu taas märgitud, et sõna „oikumeeniline“ selle aja mõistes tähendas seda, et kohal olid nii läänekiriku kui ka idakiriku esindajad.

Toome siinjuures ära kõigi seitsme oikumeenilise kirikukogu toimumispaigad ja toimumisajad:

1. Nikaia I kirikukogu – A.D. 325
2. Konstantinoopoli I kirikukogu – A.D. 381
3. Efesose kirikukogu – A.D. 431
4. Kaltседoni kirikukogu – A.D. 451
5. Konstantinoopoli II kirikukogu – A.D. 553
6. Konstantinoopoli III kirikukogu – A.D. 680–681
7. Nikaia II kirikukogu – A.D. 787

Nikaia II kirikukogu võtmesõnaks on IKONOKLASM. Tegemist on kreeka keelest tulevate sõnadega *εικόν*, eikōn, „figuur, ikoon, pilt“, ning *κλάω*, klāō, „murdma, või siis lõhkuma“.

Seega tähistab sõna ikonoklasm veendumust, mille kohaselt tuleb purustada ja hävitada kõikisugused usuteemalised ikoonid ja kujutised

Nikaia teine kirikukogu piiskoppide, patriarb Tarasiose (ristist vasakul), Constantinus VI-ga (ristist paremal) ja bukkamõistetud ikonoklastiga. Miniatuur 11. sajandi Bütsantsi käsikirjast.

(pildid, skulptuurid, monumendid jne), ning seda peaaugulikult religioossetele veendumustele tuginedes. Mõnikord võivad olla sellise hävitava teguviisi põhjenduseks ka poliitilised kaalutlused. Inimesi, kes pooldavad ikonoklasm, tuntakse ka ikonoklastide nime all. Ning neid, kes on selle vastu, tuntakse ikonoduulide või siis ikonofiilide nime all. Ikonoklasm võib võtta erinevaid vorme ja väljundeid, ning ajendid selleks võivad olla vägagi erinevad. Käesolevas artiklis püüan käsitleda perioodi, mida tuntakse Bütsantsi ikonoklasm nime all ja mis mahub suuremate või väiksemate kõikumistega ajavahemikku A.D. 725–845, ning mis oli väga laastavaks faktoriks eriti just Rooma impeeriumi idaosas.

Alustame Pühakirjast:

4 Ms 33:51–52 on kirjutatud nõnda: *Räägi Iisraeli lastega ja ütle neile: Kui te lähete üle Jordani Kaananimaale, siis ajage eneste eest ära kõik maa elanikud ja purustage kõik nende jumalakujud; hävitage kõik nende valatud kujud ja tehke maatasa kõik nende ohvrikuinkad!*

2 Kn 21:1–26 on kirjutatud aga nii: *Manasse oli kuningaks saades kaksteist aastat vana ja ta valitses Jeruusalemmas viiskümmend viis aastat; ta ema nimi oli Hefsiba. Tema tegi kurja Issanda silmis nende rahvaste jõleduste eeskajul, keda Issand oli ära ajanud Iisraeli laste eest. Tema ehitas jälle üles ohvrikuinkad, mille ta isa Hiskija oli hävitanud, ja ta püstitas altareid Baalile, valmistas Ašera kuju, nõnda nagu Iisraeli kuningas Ahab oli teinud, ja ta kummardas kõiki taevavägesid ning teenis neid. Tema ehitas altareid Issanda kotta, kuigi Issand oli öelnud: „Jerusalemma panen ma oma nime.“ Tema ehitas altareid kõigile taevavägedele Issanda koja kumbagi õue. Tema laskis oma poja tulest läbi käia, toimetas lausumist ja kuulutas märkidest, seadis vaimudemanajaid ja ennustajaid; ta tegi palju kurja Issanda silmis ja vibastas teda. Tema paigutas kotta Ašera nikerdatud kuju, mille ta oli valmistanud, kuigi Issand oli öelnud Taavetile ja ta pojale Saalomonile: „Siia kotta ja Jeruusalemma,*

mille ma olen valinud kõigest Iisraeli suguharudest, panen ma oma nime igaveseks ajaks. Ma ei tee enam Iisraeli jalga kodutuks sellelt maalt, mille ma olen andnud nende vanemaile, kui nad ainult panevad tähele ja teevad kõike, mida ma neid olen käskinud, ja kogu Seaduse järgi, mille mu sulane Mooses neile andis." Aga nad ei võtnud kuulda, vaid Manasse abvatles neid tegema rohkem kurja kui need paganad, keda Issand oli hävitanud Iisraeli laste eest. Ja Issand rääkis oma sulaste, prohvetite läbi, öeldes: „Et Juuda kuningas Manasse on teinud neid jõledaid asju, ja on teinud rohkem paha, kui tegid emorlased, kes olid enne teda, ja on saatnud ka Juuda pattu tegema oma ebajumalatega, siis ütleb Issand, Iisraeli Jumal, nõnda: Vaata, ma lasen tulla Jeruusalemmale ja Juudale niisuguse õnnetuse, et igäihel, kes sellest kuuleb, hakkavad mõlemad kõrvad kumisema. Ma tõmban Jeruusalemma peale Samaaria mõõdunööri ja Ababi soo loodi; ma püübin Jeruusalemma, nõnda nagu pühitakse vaagnat: see pühitakse ja pööratakse kummuli. Ma hülgan oma pärisosa jäägi ja annan nad nende vaenlaste kätte; nad saavad saagiks ja riisutavaiks kõigile oma vaenlastele, sellepärast et nad on teinud kurja minu silmis ja on mind vihastanud sellest päevast peale, kui nende vanemad lahkusid Egiptusest, kuni tänapäevani." Manasse valas ka väga palju süüütut verd, kuni ta Jeruusalemma oli täitnud äärest ääreni lisaks oma patule, millega ta saatis Juuda pattu tegema, tegema kurja Issanda silmis. Ja mis veel tuleks öelda Manassest ja kõigest, mis ta korda saatis, ja patust, mis ta tegi, üks sellest ole kirjutatud Juuda kuningate Ajaraamatus? Ja Manasse läks magama oma vanemate juurde ja ta maeti oma koja rohuaeda, Ussa rohuaeda; ja tema poeg Aamon sai tema asemel ku-

ningaks. Aamon oli kuningaks saades kaheksakümmend kaks aastat vana ja ta valitses Jeruusalemmas kaks aastat; ta ema nimi oli Mesullemet, Haarusi tütar Jotbast. Tema tegi kurja Issanda silmis, nõnda nagu tema isa Manasse oli teinud. Tema käis kõiki neid teid, mida tema isa oli käinud, ja ta teenis neid ebajumalaid, keda tema isa oli teeninud, ja ta kummardas neid. Tema jättis maha Issanda, oma vanemate Jumala, ega käinud Issanda teed. Siis pidasid Aamoni sulased tema vastu vandenõu ja nad tapsid kuninga ta kojast. Aga maa rahvas lõi maha kõik need, kes olid pidanud vandenõu kuningas Aamoni vastu, ja maa rahvas tõstis tema poja Joosija tema asemel kuningaks. Ja mis veel tuleks öelda Aamonist, mis ta tegi, üks sellest ole kirjutatud Juuda kuningate Ajaraamatus? Ja ta maeti oma hauda Ussa rohuaeda; ja tema poeg Joosija sai tema asemel kuningaks.

Pühakirjast võib leida kohti küll ja veel, kus leidub nii pooltkui ka vastuargumente pühapiltide ja -kujude kohta. Kuid justnimelt eelmainitud kirjakohtad on alustalad ikonoklastide (ehk siis pühapiltide ja -kujude hävitajate) jaoks. Nende ajal oli Rooma impeeriumis levinud olukord, kus ikoonid ja pühade kujutiste kasutamine ei olnud mitte ainult taunitud, vaid see oli ka seadusega keelatud. Sellise seaduse taga oli Bütsantsi keiser Konstantinus V ise, kes sai oma teguviisile toetust ka 754. aastal aset leidnud kohaliku Hieria kirikukogu otsusega. Siinjuures olgu ära märgitud, et sellel kirikukogul ei olnud kohal mitte ühtegi viiest patriarhist, mis vähendas selle kirikukogu kaalu, kui mitte ei muutnud isegi mõttetuks. Tollel ajal (see kandub ka tänapäeva)

olid viieks patriarhaadiks Rooma, Konstantinoopol, Aleksandria, Antiookia ja Jeruusalemm.

Olemasolev otsus mõisteti hukka Nikaia II kirikukogul, mis tuli kokku A.D. 787 Nikaia linnas (tänapäeval kannab see Türgis asuv linn Izniki nime). Selle kirikukogu eesmärgiks oli justnimelt pühade piltide ja pühade kujude kasutamise lubamine ja julgustamine. Kirikukogu leidis, et väärikas piltide ja kujude kasutamine on igati lubatud, ja et sellise teguviisi sihiks on kõikvõimas Jumal ise. Pühapildi või -kju kasutamisel ei kummardata pilti või kju ennast, vaid keda see esindab.

Nagu juba eelnevalt mainitud, keelati pühade piltide ja kujude kasutamine keiser Konstantinus V poolt 754. aastal Hieria kirikukogul, mis võttis endale õiguse nimetada ennast seitsmendaks oikumeeniliseks kirikukoguks. Veelgi enam, selle kirikukogu ediktiga oli lubatud ka kõikide ikonofiilide (ehk siis pühapiltide ja -kujude kasutajate) tagakiusamine, eriti veel, kui nendeks olid mungad. Tagakiusamise taga oli ka poliitiline toon: nimelt ei keelustanud keiser Konstantinus ilmikjõude endid (keisrid, printsid jne) kujutavate piltide ja kujude kummardamist, andes sellega suurema austuse pühakute (ning miks mitte ka Jumala enda) ees. Keiser Konstantinuse vaateid jagas tulihingeliselt ka tema poeg keiser Leo IV. Pärast keiser Leo IV enneaegset surma sai troonile tema lesk Irene Ateenast, kes hakkas tasapisi, nii isiklikel kui ka poliitilistel põhjustel, ikonoklastide vastu seisma. Temast saabki n.-ö. „tööriist“, kes võitleb ikonoklastide vastu.

784. aasta jõulupühal määras Irene tollaegse imperiaalkantsleri Tarasiose Konstantinoopoli patriarhiks. Just nemad kaks püüdsid taastada pühade piltide ja kujude kasutamise praktika oikumeenilise kirikukogu kokkukutsumisega. Paavst Hadrianus I sai kutse osalemiseks, millele ta andis oma nõusoleku ja saatis kirikukogule kaks oma esindajat.

Ning seega siis saigi 786. aastal Konstantinoopoli Pühade Apostlite Kirikus kokku kirikukogu. Kuid see kirikukogu aeti julmalt laiali ikonoklastide poolt, kes kasutasid seejuures isegi militaarjõudu. Selliste asjade kulgemise tulemusel töötas Irene välja plaani. Nimelt kasutas ta ära olukorda, kus araablased ründasid Ees-Aasiat – ning ta saatis ikonoklastist kõrgeima militaariesindaja pealinnast eemale, mille järel too ka pildilt täielikult kadus. Tarasios hoolitses aga ikonoklastidest piiskoppide eest. Nimelt andis ta neile võimaluse säilitada oma piiskopitool, kui need pöörduvad oma senistest vaadetest. Nad pidid seda tegema avalikult. Samas lasi ta maskeerida kaks munka nii Antiookia kui Jeruusalemma patriarhaatide esindajateks, andes seega kirikukogule õiguse nimetada ennast oikumeeniliseks kirikukoguks. Nimelt olid just nende kahe patriarhaadi esindajad kirikukogult puudu.

Kirikukogu kogunes teisel katsel uuesti Nikaia samas kohas, kus 462 aastat varem sai kokku ka esimene oikumeeniline kirikukogu, ehk siis Nikaia I kirikukogu. Kirikukogu tuli kokku 24. septembril 787. aastal Hagia Sophia kirikus. Kohal oli umbes 350 esindajat: 308 piiskoppi või siis nende esindajad. Kirikukogu eesistujaks oli keiser Tarasios, ning kokku tuldi seitsmel istungil. Järgnevalt toon esile kuupäevad ja lühidalt nende istungite sisu:

Esimene istung – 24. september 787 – sellel istungil arutati, kas need piiskopid, kes olid ikonoklasti pool-

Seitsmenda oikumeenilise kirikukogu ikoon. 17. sajand, Novodevitši klooster, Moskva.

dajad selle seadustamise ajal, saavad jätkata oma ametis.

Teine istung – 26. september 787 – paavst Hadrianus I kirjad loeti avalikult ette kreeka keelses tõlkes, mille kohaselt ta tunnistas õigeks pühade piltide ja kujude kasutamise. Sellele kirjale vastasid kohalolevad piiskopid: „Me järgime, me võtame vastu, me tunnistame.“

Kolmas istung – 28. september 787 – kohalolevad idapatriarhaatide esindajad esitasid oma kohalolekut tõendavad kirjad. Nendest tuleb selgelt ilmsiks, et nende vastavad pat-

riarhid ei olnud neid läkitanud oma ametlikeks esindajateks.

Neljas istung – 1. oktoober 787 – selliste kirjakohtade käsitlemine, mis õigustavad pühade piltide ja kujude kasutamist. Ära on mainitud järgmised kirjakohtad:

2Ms 25:18 jj: *Tee kullast kaks keerubit; tee need sepisena lepituskaane kumbagi otsa! Pane üks keerub ühte otsa ja teine keerub teise otsa; pange keerubid lepituskaane kumbagi otsa! Keerubid sirutagu oma tiivad ülespoole, et nad tiivadega kataksid lepituskaant, ja nende*

palged olgu vastamisi; keerubite palged olgu lepituskaane poole!

4Ms 7:89: *Ja kui Mooses läks kogudusetelki Issandaga rääkima, siis ta kuulis häält, mis kõnetas teda tunnistuslaeka peal olevalt kaanelt, kahe keerubi vahelt. Ja Issand rääkis temaga.*

Hb 9:3-5 jj: *Ent teise vahevaiba taga oli telk, mida nimetatakse „kõige pühamaks paigaks“, kus oli kuldne suitsutusaltar ja lepingulaegas, mis oli üleni kullaga kaetud. Selles olid kuldkeruus mannaga ja Aaroni kepp, mis oli õitsenud, ja lepingulauad; selle kohal aga kirkuse keerubid lepingukaant varjamas. Neist ei tule praegu üksikasjaliselt juttu.*

Hs 41:17-20: *Ülalpool ust ja kuni sisemise kojani, ja väljaspool, ja kogu seinal ümberringi sees- ja väljaspool, olid mõõdetud pindalad ja nende peale olid tehtud keerubid ja palmid, palm kahe keerubi vahel; ja igal keerubil oli kaks palet: inimese nägu palmi poole ühel pool ja lõvi nägu palmi poole teisel pool. Nõnda oli tehtud kogu templis ümberringi: maast kuni uksepealseni olid tehtud keerubid ja palmid, ja nimelt templi seina peale.*

Lisaks nendele kirjakohtadele rõhutati ka kirikuisade tekste ning hagiograafilist (pühakute elulugusid puudutavat) kirjandust.

Viies istung – 4. oktoober 787 – mainiti ära veel üks allikas, mille kohaselt „tõestati“, et ikonoklasm pärineb paganatelt, juutidelt, moslemitelt ja hereetikutelt.

Kuues istung – 7. oktoober 787 – 754. aastal toimunud Hieria kirikukogu tunnistati pseudo-kirikukoguks ning loeti ette selle kirikukogu kehtetukstunnistav ja hukkamõistetav dokument.

Seitsmes istung – 13. oktoober 787 – kirikukogu avaldas deklaratsiooni, milles on pühade piltide ja kujude kasutamine tunnistatud õigeks.

Nikaia II kirikukogu tõi esile, et püha ja eluandev risti sümbol tuleb paigaldada igasse pühakotta ja pühase paika. Samuti julgustati kasutama Jeesuse, Pühima Neitsi Maarja ja ka pühade inglite kujutisi. Pühakute ja pühade inimeste kujutisi võis nüüdsest kasutada, nii nagu seda vajalikuks peeti. Pühad esemed, nagu rõivad ja missaks kasutatavad esemed võisid olla „ehitud“ religioossete sümbolitega. Samuti julgustati kasutama pühi pilte ja kujusid ka kirikuseintel, kodus, teede ääres, et inimesed saaksid kasutada neid oma usuelus igal pool, kuhu nad lähevad. Mida rohkem neid nähakse ja mida rohkem nende üle mõtiskletakse, seda rohkem kutsuvad nad esile mälestusi nende isikute kohta, keda nendel on kujutatud. Seega on nende väärikas kasutamine igati õigustatud ja isegi vajalik igapäevase usuelu arendamisel ja süvendamisel.

Samuti tegi kirikukogu vahet „aaväärsel veneratsioonil“ ja „tõelisel adoratsioonil“. Esimese puhul on tegemist piltide ja kujutistega, mis on omistatud objektidele, nagu näiteks rist ja evangeeliumiraamat. Kusjuures viimase puhul on tegemist adoratsiooniga (ülistusega), mis kuulub vaid Jumalale.

Kirikukogu jõustas 22 kaanonit (seadust), mida võib kokku võtta järgmiselt:

Vaimulikkond peab järgima neid pühi kaanoneid (seadusi), mis hõlmavad endas kõik kuus eelmist oikumeenilist kirikukogu.

Piiskopikandidaadid peavad teadma peast kogu psaltrit ja peavad tundma põhjalikult ning olema pühendunult läbi lugenud kogu Pühakirja (ehk siis kogu Piibli).

Kirikukogu mõistab hukka ilmikjõudude poolt vaimulikuametisse määramise.

Piiskopid ei tohi nõuda raha oma vaimulikkonnalt. Iga piiskop, kes seda teeb, on automaatselt ametist eemaldatud.

See kaanon mõistab hukka kõik need, kes kiitlesid sellega, et olid endale rahaliste vahenditega võitnud Kiriku poolehoiu ja soosingu.

Kirikukogud tuleb läbi viia igas provintsis kord aastas.

Reliikviad (pühakute säilmed, või siis osa säilmetest) tuleb asetada kõikidesse kirikutesse: ühtegi kirikut ei tohi pühitseda ilma reliikviateta.

See kaanon hoiatab „võlts-usu-pöördumiste“ eest – seda siis judaismist ristiusku. Nimelt leidis palju juute, kes teesklesid, et nendest on saanud kristlased.

Kõik kirjutised, mis mõistavad hukka pühade piltide ja kujude kasutamise, tuleb hävitada ja keelustada.

See kaanon mõistis hukka teguviisi, mille kohaselt vaimulikud ekslesid iseenda suva järgi ühest kohast teise, otsides seega vaid majanduslikku heaolu.

Iga kirik ja klooster peab olema isemajandav.

See kaanon mõistis hukka teguviisi, mille kohaselt vaimulikud ja piiskopid andsid kiriku vara ilmikvõimu kasutusse.

Piiskopkonnale kuuluvatele eluhoonetele, kloostritele ja muudele kirikuvaldustele, mis olid antud ilmikvõimu kasutusse, tuleb anda tagasi algne funktsioon ja omanik.

Pühakirja lugemine liturgia jooksul oli nüüdsest lubatud vaid selleks ametisse seatud isikutel, mitte igal juhuslikul isikul, kes oli endale teinud tonsuuri ning pidas ennast seetõttu „kvalifitseeritukse“.

Mõisteti hukka liigne „heategevusallikate“ kasutamine.

Vaimulikkond ei tohi kanda liiga luksuslikku rõivastust.

Mungad ei tohi omal suval lahkuda kloostrist. Kui nad tahtsid ehitada palvemaju, siis neid ehitama hakates pidid nad olema veendunud, et neil jätkub piisavalt vahendeid ka nende ehitamise lõpuleviimiseks.

1. Naised ei tohi viibida vaimulike residentsides ning mungakloostrites.
2. Kirikute ja kloostrite ülemad ei tohi nõuda raha nendelt, kes astuvad vaimuliku- või mungaseisusesse.
3. Keelustatakse kaksikkloostrid (ehk siis kloostrid, kus elasid ühe katuse all nii mungad kui ka nunnad).
4. Munk või nunn ei tohi lahkuda kloostrist lihtsalt seetõttu, et minna kuskile mujale kloostrisse.
5. See kaanon puudutas meeste ja naiste (ning munkade ja nunnade) söögikordi kas siis koos või eraldi. Siinjuures ei esinenud mingit keeldu mitte kummagi grupi jaoks. Tähtis oli vaid väarikuse ja ettenähtud erandite järgimine.

Päris huvitavad ja praktilised teemad, kas pole? See, kuidas nende kaanonite järgimine aset leidis, on omaette küsimus. Ikonoklasmis teema ei olnud sellega kindlasti lõppenud (selle vormid kestavad veel tänapäevani), kuid vähemalt oli Kirik selle suhtes võtnud oma ametliku seisukoha. Ning see on väga konkreetsest välja öeldud – pühade piltide ja kujude kasutamine on igati lubatud, ning isegi soovitatav. Kui neid kasutame, siis näeme nähtavas Nähtamatut (Jumalat), ning selles ei saa ju midagi halba olla. Kui nende kasutamine viib meid lähemale Jeesuse Kristuse südamele, siis tehkem seda, sest just seal ootab Issand meid oma armus ja halastuses.

1 Ms 1:27 on kirjutatud nõnda:

וַיְבָרֵךְ אֱלֹהִים | אֶת-הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצַלְמֵם

אֱלֹהִים בְּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָא אֹתָם:

Ja Jumal lõi inimese oma näo järgi, Jumala näo järgi lõi ta tema, ta lõi tema meheks ja naiseks.

Siin on kasutatud heebreakeelset sõna **בְּצַלְמוֹ בְּצַלְמֵם**, mida meie oleme eesti keelde tõlkinud kui „oma näo järgi, Jumala näo järgi“. Sellesama sõna tõlkeks leiame kreeka keelsest Vanast Testamendist (septuagintast) sõna **εἰκόν**, **eikón**, „figuur, ikoon, pilt“.

Seda kõike mainin ma siinjuures justnimelt selleks, et mõistaksime, et ka meie kanname Jumala palet, mis on ilmsiks saanud lihalikus kujus Kristuses, kelle sünni üle süia maailma me rõõmustame. Meie kanname Tema palet, kas me seda siis teame või mitte. Kui me tahame näha Tema palet, siis piisab vaid sellest, et vaataksime silma teisele inimesele – ning meile avaneb Tema pale, tema IKOON. Ning sama tõene on ka asjaolu, et Tema palet näevad teised inimesed ka meile otsa vaadates. Kristus on oma inimesekssaamises andnud meile näha Jumala palet (ikooni), ning selle hävitamine on võimatu, sest Jumal on ARMASTUS, ning ARMASTUS on IGAVENE. Ärgem unustagem seda kunagi!

Hea lugeja, nagu juba artikli alguses mainitud, saab selle kirikukoguga läbi ka oikumeeniliste kirikukogude „ajastu“, kus nii läänekirik kui ka idakirik olid koos. Sellest ajast saadik ei ole Kirikus nähtud enam ühtegi oikumeenilist kirikukogu. Tänapäeval toimuvad taas püüdlused lääne ja ida vahel, kuid võime siiski elada teadmises, et nii läänekirik kui ka idakirik on üldilmse kiriku kaks kopsu. Niisiis lõpeb selle numbriga nii kirikuisade kui ka kirikukogude sari.

Ei ole juhus, et nii esimene kui ka viimane oikumeeniline kirikukogu leidsid mõlemad aset Nikaias. Ring on täis saanud, ning selle aja jooksul on Kirik välja kujundanud ja formuleerinud oma õpetuse ja dogmaatika. Lahkhelised leidub alati, kuid mis puudutab kristluse fundamentaalseid tõdesid, siis oma sisus ja olemuses räägitakse siiski samadest asjadest. Läänekirikus tehakse seda ladina keele baasil ja idakirikus tehakse seda kreeka keele baasil (mis on palju väljendustrikkam ja annab võimaluse asju paremini lahti seletada). Kuid Kristuse Ihu, milleks on Kirik, seisab vankumatult. Ning tegelikult ei olegi vahet, millise külje pealt Kirikut vaa-

data, sest ta on igalt poolt ilus. Kõige ilusam!

Ilusat jõuluaega ja järgmistes „Sulase“ numbrites kohtume kindlasti taas, kuid siis juba teistel ning kindlasti sama huvitavatel teemadel.

Lõpetuseks sobivad süia KLPR 161 „Küll kannab kindel kalju“ 1. ja 5. salm:

Küll kannab kindel kalju
Issanda kogudust.
Tuult, tormi olgu palju,
et karta hukatust, -
ei tema alus kõigu
seal kalju põhja peal
ei tema kodu liigu
ka tuules, tormis seal.

Nii kannab püha kalju
Issanda Kirikut
ja kuigi vaen nii valju
ta vastu kerkinud, -
ta seisab, sest tal pandud
on alus ülevalt,
Krist Jeesus kes meil antud
kui Jumal Jumalast.

Õnnistatud jõulupühi ja
ilusat uut aastat!

Isa Ain Peetrus

Juhan Jürme – sõjakeerises varalahkunud talent

Johannes Jürgenson (Juhan Jürme) oli helilooja, koorijuht ja muusikapedagoog.¹

Juhan Jürme sündis Tallinnas 20. märtsil 1896. aastal (ukj) ning ristiti ja konfirmeeriti Tallinna Jaani koguduses.

Perekond

Jürgensoni vanemad Mihkel Jürgenson ja Leena snd Alavina olid esimese põlve tallinlased ning pidasid sisselduhoovi ja talurahvapoodi. Nende perre sündis kuus last: Maria (1891–1959), Gustav (1894–1919), Johannes, Michael-Leonhard (1898–1966), Valter (1901) ja Laina Juliane (1905–1976). Vanemate muusikaarmastusest teateid ei ole. Iseloomult olnud ta õdedest-vendadest pehmema loomuga, ent siiski väga kindlameelne, energiline ning samas tasakaalukas.²

Jürme nimetas oma abikaasat Elfriede-Vilhelmine snd Põlmat (1896–1943), kellega ta Kaarli kirikukirjade järgi laulatati Tallinna Kaarli kirikus 21. märtsil 1920. aastal, „oma poissmehepõlve sõbratariks“.³

Tallinna perekonnaseisuameti otsusega 6. juulil 1938 määrati Johannes Jürgensonile uueks eesnime kirjutusviisiks „Juhan“ ja 24. augustil 1938 ühes abikaasa Elfriede-Vilhelmine ning laste Lea (hiljem Koitla) (1921–1967), Raoul (1924–1987) ja Olaf (1930–1982) uueks perekonnanimeliks „Jürme“.⁴

¹ Kasutan läbivalt 1938. aastal eestistatud nimekuju, v.a. tsitaadid ajalehtedest.

² Ivalo Randalu. Juhan Jürme I. Elust ja tööst. – Teater. Muusika. Kino (=TMK) nr 3, 1996, 117–118; Hugo Lepnurm. Juhan Jürme „Memento Mori“ – Muusikaleht (=ML), nr 3, 1996, 20.

³ Lepnurm 1996, 20.

⁴ Tallinna Kaarli koguduse arhiiv (=TKKA),

Ivalo Randalu vahendab poeg Raouli lese, Lea Jürme mälestusi: „Jürmede kodu oli väga monoliitne, Juhan hindas suguvõsa ühtsust, hoolitses sugulastevaheliste sidemete püsimise eest, organiseeris koos suvitamisi Salmistu rannas jne. Kui aga seltskond kokku saadud, taandus tavaliselt „teise pulti“. Ta omas majapidamise soont, suuremad sisseostud tegi alati ise ja nii võis teda ühtepuhku turul näha. Oli huumorimeelne, tegi vigureid, kuid kui poisid teda selles üle mängima juhtusid, pidas epistli ja vahel ka käratas kõvasti – aga ei karistanud.“⁵

Muusikaõpingud

Juhan Jürme muusikaõpingud algasid Peeter Süda (1883–1920) ja Anton Kasemetsa (1890–1978) juures. Kooliraha teenis ta kinodes klaverimängijana. Süda tuli Peterburi konservatooriumi õpingute järel Tallinna 1912. aastal ning Kasemets kinnitati 3. juulil 1914 Tallinna Kaarli koguduse organistik. Nad mõlemad andsid klaveri- ja muusikateooriatunde ning Süda ka kompositsiooniõpetust. Pole täpselt teada, kuidas Jürme õpingud nende kahe õpetaja juures kulgesid. I. Randalu kirjutab, et Süda väga valis oma õpilasi.⁶ Võime siis ka Jürme nende õnnelike hulka arvata.

Jürme muusikaõpingud jätkusid Tallinna Konservatooriumis, mille lõpetas 1925. aasta mais esimese lennu üliõpilasena oreli erialal August Topmani juures. Lõpueksamil orelikontsert toimus Kaarli kirikus. „Juba improviseerimisel oli tunda, et hra Jürgensonil soliidne teoreetiline ettevalmistus olemas on, kuigi veel oma-

I pihtkonna V personaalraamat, lk 407–603.

⁵ Randalu 1996, 118–119.

⁶ Samas, 119.

Juhan Jürme.

pärasus ja mitmekesisus harmonisatsioonis mitte küllalt kujukalt esile ei tulnud. Kuid ei või tähendamata jätta, et vaheldusrikas improviseerimine oreliksamil arvatavasti kõige raskem ülesanne on, sest see nõuab looduslitselt erilist annet sellel alal. J. S. Bachi Passacaglia ja fuugas tõendas noor organist, et tema tublisti orelitehnikat valitseb ning registreite tarvitamist osavalt käsitada oskab. Kahjuks pole suur Kaarli kiriku orel neid lootusi täitnud, mis tema peale pandi. Kõige enam on siin vististi kiriku halb akustika süüdi, eriti, kui oreliil täie märgiga (tutti) mängitakse, heljuvad kiiremad käigud segamini, nagu see sageli M. Regeri fantaasias „Üks kindel linn ja varjupaik“ esile tuli. Hra Jürgenson esines ka heliloojana kahe tööga, hra A. Kappi teooria ja kompositsiooni klassist.“⁷

⁷ Päevaleht (=P) nr 120, 6.5.1925, Teater ja

Tallinna Konservatooriumi I lend.

I reas vasakult Bruno Lukk, Alice Segal, Jaan Tamm, Artur Lemba, Artur Kapp.

II reas Eduard Simson, Stella Lukk, Albert Köbelik, Edith Teige, Stanislav Schulz, Juhan Jürme, Peeter Laja.

Esimese lennu lõpuaktus toimus 19. mail „Estonias“. Kontsert kestis kolm tundi. Peeter Laja esitas seal Bossi Orelikontserdi, Juhan Jürme Widori Orelisümfoonia.⁸

Muusikateadlase Ene Pilliroo andmetel olevat Jürme kahe aasta pärast lõpetanud konservatooriumi kompositsiooni eriala Artur Kapi juures ja oli aastakese (1926–1927) Konstantin Tüرنpu nimelise kapitali stipendiaat.⁹ Stipendiumi võis saada

muusika. Johannes Jürgensoni orelikontsert.

⁸ Mati Märtin. 70 aastat tagasi. Mai 1925. – Ml, nr 5, 1995, 12.

⁹ Ene Pilliroog, Juhan Jürme. – Eesti muusika biograafiline leksikon. 1. köide, A–M Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus, 2007, 210.

konservatooriumi normaalkursuse kestel iga eesti rahvusest kompositsiooniklassi Eesti Vabariigi kodanikust õpilane, kes oli selle klassi programmi läbi võtnud kuni fuugani inc. ja keda kooli juhatus eduka töö eest toetuse vääriliseks tunnistas, sealjuures arvesse võttes toetuse paluja materiaalset seisukorda. Seda hakati maksma 1. septembrist 1926.¹⁰

Teatri- ja Muusikamuuseumis on Jürme fondis konservatooriumi direktor Jaan Tamme allkirjaga taotlus Lauljate Liidule 13. oktoobril 1926.

¹⁰ Eesti Lauljate Liidu korraline nõukogu koosolek oli 28. veebruaril 1926 Liidu büroos, Tallinnas. Koosolekust võtsid osa 12 nõukogu liiget. – Ml, nr 5, 1926, 79

aastal anda stipendium „kompositsiooniklassi õpilasele“, samuti Jürme allkirjaga kinnitus 3197 marga suuruse stipendiumi vastuvõtmise kohta.¹¹

Pärast Tüرنpu surma asutati ka Tüرنpu-nimeline koorilaulu auhinna-kapital, mille protsentidest pidi antama auhind parima eesti koorilaulu autorile. Kapitali ülesandeks oli jäädvustada kadunud helimeistri nime ja innustada heliloojaid uute koorikompositsioonide kirjutamisele. Koorilaulu auhinna-kapitali esimese preemia sai 1931. aastal Mart Saar.¹²

¹¹ Eesti Teatri-ja Muusika Muuseum (=ETMM) F M 89-1.

¹² R. Saving Lauljate Liidu asutamisest ja 10-a. tööst. – Ml, nr 9, 1931, 211; Mitmesuguseid

Ka 1927. aasta Päevalehes on kirjutatud, et Jürme, kes on pühendanud end vaimulikule muusikale, lõpetab sama aasta kevadel kompositsiooni eriala.¹³

Peterburi konservatooriumi oreli- klassi õpilastel oli olemas nimetatud konservatooriumi asutaja Anton Rubinsteini ajast saadik väga tähtis eesõigus, mis teiste eriklasside õpilastel puudus. Nimelt õigus õppida oreli kõrval ka kompositsiooni, ilma et selle eest oleks tulnud eraldi maksta. Kõigi teiste eriainate õppijatel, kes tahtsid ka kompositsiooni õppida, tuli mõlema eriaine eest aga täis õppemaks eraldi tasuda. Eesti soost muusikaõpilastele, kel tuli sageli iga kopikaga arvestada, ei võinud niisugune soodne eesõigus olla ükskõik: oreliklassi astudes avanes neil võimalus orelimängu kõrval sama õppemaksu eest ka komponeerimist õppida, ja see oli neile suur asi.¹⁴

Tallinna konservatooriumis lähtuti õppekavades alguses just Moskva ja Peterburi süsteemidest.¹⁵ Sama kirjutab August Topman oma mälestustes:¹⁶ „Kõige rohkem tuli mul aga koos töötada Artur Kapiga, kelle juhtimisel kõik oreliõpilased pidid läbi võtma kompositsiooni eriala kavas ettenähtud teoreetilised õppeained, nii nagu see oli olnud Peterburi konservatooriumis./.../ Organistidelt nõuti ju improviseerimist, see aga nõuab küllalt põhjalikke teoreetilisi teadmisi. Ka Artur Kapp kuulus alati oreliklassi eksamikomisjoni.“¹⁷

August Topmani väide, et tema esimesed lõpetajad Juhan Jürme ja

teateid. Türipu' nimelise laulude auhindamise tulemusi – MI, nr 5/6, 1931, 166.

¹³ PI, nr. 104, 15.4.1927. *Helilooja Johannes Jürgenson.*

¹⁴ Anton Kasemets. Jooni eesti muusika ajaloo. – MI, nr 11, 1926, 164.

¹⁵ Monika Topman. Mõnda möödunud. Muusikaakadeemia. Tallinn 1999, 15.

¹⁶ August Topman. Mälestused. Tallinn: Eesti Raamat 1972, 167.

¹⁷ Samas, 173.

Adolf Vedro oma esimeste õpilastega.

Taga reas vasakult Enn Võrk, Juhan Jürme ja Johannes Kappel. 1924–1925.

Peeter Laja lõpetasid lisaks ka konservatooriumi kompositsiooniklassi prof. Artur Kapi juures,¹⁸ ei leia kinnitust. Peeter Laja lõpetas teistkordselt 1928. aasta IV lennu hoopis keskkooli laulu- ja muusikaõpetuse klassis.¹⁹

1927. aastal puhkes ajakirjanduses poleemika õppekavade üle. Näiteks Riho Päts, kes oli lõpetanud 1926. aastal, väitis, et hoitakse kinni „vanast Peterburi konservatooriumi iganenud õppekavast“.²⁰ Õppimine polnud ka odav. „Lisaks õppemaksule olid sisse seatud „eksamirahad“, millele 1924. aastast lisandus „registreerimismaks“.“²¹

Ehkki Jürme õppimist konservatooriumis kompositsiooni alal Artur Kapi juures mainitakse korduvalt, siis vastus küsimusele, miks see lõpetamata jäi, jääb praegu saladuseks. Võib-olla nappis raha või olid muud põhjused.

¹⁸ Samas, 176.

¹⁹ Monika Topman. Mõnda möödunud. Muusikaakadeemia. Tallinn 1999, 123.

²⁰ M. Topman 1999, 22.

²¹ Samas, 11.

A. Topmani sõnul oli Jürme hea improviseerija, registreeris hästi ja juhatas koori. Pärast konservatooriumi lõpetamist pühendas ta ennast peamiselt heliloomingule ja muusikapedagoogilisele tööle.²²

Nõukogude ajal välja antud raamatus pole Jürme kirikutööd mainitud.

Töö koolis

Jürme töötas aastatel 1929–1942 muusikaõpetajana Tallinna Linna Tütarlaste Kommertsgümnaasiumis, on töötanud Tallinna Poeglaste Kaubanduskoolis ja olnud ka Riigi Kunstööstuskooli 60-liikmelise laulukoori dirigent (Koori on eri aastail juhatanud ka Riho Päts, Karl Leinus ja prl Noodapera)²³.

Paljud Tütarlaste Kommertsgümnaasiumi õpetajad ja õpilased on kogumikus „Tallinna Linna Tütarlaste

²² August Topman. Mälestused. Tallinn: Eesti Raamat 1972, 176.

²³ Maire Toom. Riigi Kunstööstuskool 1914–1940, Eesti Kunstiakadeemia 2004, 96.

Kommertsikooli koor, orkester ja Juhan Jürme.

1940. aasta märtsis Ringhäälingus plaati salvestamas „Rukkirääku“ ja „Kevade süüti“.

Kommertsgümnaasium e Kommertsikool 1937–48²⁴ jaganud oma mälestusi Juhan Jürmest.

Helmi Metsvahi-Ole: „Koolis oli rohkesti isetegevust. 1916. aastast alates tegutses koolis viiuliorkester „Estonia“ teatri viiuldaja C. Strobeli juhatusel; selles mängisid neli õpetajat ja kümmekond õpilast. 1928. a. loodi selle orkestri asemele keelpilli-orkester, mida juhatas õpetaja Johannes Jürgenson-Jürme. Orkestris mängis üle poolesaja õpilase.“²⁴

Direktor Aleksander Veiderma: „Senise laulmisõpetaja Anton Kase-metsa siirdumisel „Estonia“ teatri direktoriks tuli tema asemele Juhan Jürme. Ta oli väga töökas, harjutas üksikute õpilastega õhtuti küll laulmises, küll muusikariistadel. Selle hoolsa töö tulemusel kujunesid sil-

mapaistvaks õpilaskoorid ja -orkester ning kontserdid, mida me mõnikord korraldasime ka „Estonia“ kontserdisaalis, suutsid rahuldada juba nõudlikumat publikut. Jürme ise lõi väga ilusaid laule, sealhulgas ka koolihümni viisi, sõnad õpilane Silvia Hüpponen (Silvia Rannamaa). Üldtuntud on tema „Rukkirääk“. Kaua istus ta ooperi „Barbara von Tiesenhusen“ kallal (süžee Aino Kallase j.). Ta töötas õhtuti lauluklassis, laulis ise valju häälega ja mängis klaveril... Kooli kantseleis töötasid kaks isikut, pr. Jürme ja prl. Salm (hilisem pr. Arder).“²⁵ „Koolis tegutses suur laulukoor ja orkester, kel oli pille üle saja. Õpetaja Jürme töötas pärastlõunati peaaegu iga orkestrandiga üksikult, et teda õpetada oma pilli valitsema. See töö kandis vilja, koori ja orkestri tase kontsertidel ja pidudel oli kõrge.

Veel saksa okupatsiooni ajal, 1943. aastal, kavatsesime esineda suurema kontserdiga Estonia kontserdisaalis, ettevalmistused olid täies hoos, kuid märtsi pommitamisel hukkus Juhan Jürme koos oma abikaasaga.“²⁶

Leida Sekker-Allik: „Muusikaõpetajast Juhan Jürgenson-Jürmest on unustamatult meelde jäänud muusikatund Kaarli kirikus, kus ta oreilil lausa imet tegi.“²⁷

Õie Veevo-Lepik: „Väga pidasime lugu oma lauluõpetajast Juhan Jürmest. Laulutunnis kuulas ta tähelepanelikult meie viisipidamist, kutsudes siis viisikindlamad laulukoori. Iris Kuurale, Laine Tiikmale ja minule ütles ta otsustavalt, et meil tuleb viiulimängu hakata õppima. Vanemad muretsevad muusikariistad ja nii me Kommertsgümnaasiumi orkestrisse

²⁴ Tallinna Linna Tütarlaste Kommertsgümnaasium: Kommertsikool 1937–48 (1954). Koost. Asta Männik-Kiitam Tallinn 1993, 21.

²⁵ Samas, 11.

²⁶ Samas, 6.

²⁷ Samas, 29.

Riigi Kunsttööstuskooli laulukoor. II rea keskel dirigent Juban Jürme, temast paremal V. Päts ja A. Kilgas, u 1925–30.

Tungla sega- ja meeskoori I kontserdi puhul. Esireas vasakult: Valentine Kask, Tuundur Vettik, ?, Evald Laanpere. Tagareas keskel Juban Jürme.

sattusime. Juhan Jürme „Rukkirääk“, „Kevade süit“ ja lõbus „Tere tibu-kene“ istuvad iga Komme tüdruku südames küll elu lõpuni. 1940. aastal mängisime Riigi Ringhäälingus need lood ka plaati.“²⁸

Organist-koorijuhina Kaarli koguduses

Juba konservatooriumis õppimise ajal asus Jürme tööle Toompea Kaarli koguduse organisti ja koorijuhina. Lisaks oli ta muusikaõpetaja Tallinna Linna Tütarlaste Kommertsgümnaasiumis ja Tallinna Poeglaste Kaubanduskoolis (1929–1942) ning Tallinna Konservatooriumi õppejõud (1942–1943).

Töö Kaarli kirikus algas 1922. aastal. Ehkki kõstrite osa muusikatöös ja eriti orelimängus hakkas 1920ndatel ja 1930ndatel aastatel järjest vähene-ma ja jõukamad kogudused palkasid muusikatööd tegema professionaal-seid organiste-koorijuhte ning vai-mulik töö koondus tasapisi kogudu-se õpetajate kätte, siis uue Walckeri oreli saabumise ajal 1923. aastal oli Kaarlis tööl ka kaks kõstrit – Gustav Kasemets²⁹ (1866–1943) oli Kaarlis ametis 1910–1938 ning köster-orga-nist Ernst Loderaud³⁰ (1890–1962) töötas siin aastatel 1923–1932. Lisaks Juhan Jürmele töötas Kaarlis organis-tina ka Mihkel Lüdigi³¹ (1880–1958), kes oli siin ametis kahel korral: 1918–1925 ja 1928–1932.

Juhan Jürme tulek Kaarlisse lan-geb kokku Kaarli lauluseltsi algaasta-tega. Selts asutati koguduse peakoos-oleku otsusega 27. veebruaril 1920

²⁸ Samas, 34.

²⁹ Vt lähemalt: Külli Saard. *Rõõmus rõõmsatega ja kurb kurbadega*. Sulane nr 1/76, detsember 2021.

³⁰ Vt lähemalt: Külli Saard. *Ernst Loderaud. Kaarli koguduse köster-organist*. Sulane nr 1/78, detsember 2023.

³¹ Vt lähemalt: Piret Aidulo. *Muusikaelu enne Kaarli uut orelit ja Mihkel Lüdigi*. Sulane nr 1/78, detsember 2023.

Kaarli kiriku tegutseva koori liikme-test. Juhatuses esimeheks valiti algul üks koori asutamise eestvedajaid õpe-taja Artur Sommer (Soomere). Koori-juhiks sai Mihkel Lüdigi, kuid kuna tal oli Tallinna Kõrgema muusika-kooli rajamise ja juhatamisega palju tegemist, siis võttis juba 1920. aasta oktoobri lõpus selle ameti üle heli-looja, koorijuht ja pedagoog (Gustav) Evert Mesiäinen (1886–1967). Tema tööd jätkas 25. septembril 1922 noor organist-koorijuht Juhan Jürme.

Läbi ajakirjanduse saame teada lauluseltsi koori esinemistest juba al-gusaastail – Mesiäineni juhatusel lau-lis koor 20. märtsil 1921 Pikal tänaval Börsi saalis, 9. aprillil 1922 anti kont-sert Kaarli kirikus (pool sissetulekust läks kogudusele uue oreli muretsemi-seks) ning 20. novembril 1922 kor-raldati Estonias kahesajale lapsele kontsert-õhtu eesti ja soome lastelau-ludega.³²

Lauluseltsi esimees õpetaja A. Sommer kirjutab 1922. aastal: „Oma põhikirjas kriipsutas selts alla, et tema vaimulikku laulu tahab edendada. Selts on püüdnud siamaani omi lu-bamisi jõudumööda teostada, on ni-melt Kaarli kirikus, mille rüppest ta välja on sirgunud ja millelt ta osa oma nimest on pärinud, kontserte, laulu-õhtuid on korraldanud ja tähtsamatel pühadel lauluga esinenud. Ettetulnud juhtumiste pärast kannatas selts vii-masel ajal laulukoori juhi puudusel. /.../ Selts on iseseisev, kuid temal on oma suured väljaminekud: laulu-koori juhataja palk, ruumide eest tasu jne. Raha puudusel on pidanud selts kontsertballisi toime panema, mille-del seltsi kõrgema eesmärgi kättesaa-miseks sagedasti mingit ühist ei ole /.../ ehk leiab koguduse eestseisus võimalust juhatajale oma poolt palga-lisa maksma, selts omalt poolt lubab aga jaataval korral endiselt kiriku-

³² Pl, nr 74, 19.3.1921, Kuulutuste veerg; Waba Maa, nr 301, 11.11.1921; Pl, nr 303, 12.11.1921, leht 9; Pl, nr 81, 7.4.1922, leht 5.

lauluga jumalateenistusi ilustada jne.

Vahepeal valis seltsi peakoosolek herra Jürgensoni omale laulukoori juhatajaks häälteenamusega. Selle-pärast pöörab eelnimetatud seltsi eestseisus käesoleva kirjaga Kaarli koguduse Eestseisuse poole, kuidas vaatab koguduse juhatus ettetoodud asja peale, missugused tingimused ja kui sagedased laulukoori esinemised tehakse koorile üleandmiseks. Selle üle palub seltsi esimees võimalikult peatset vastust.“³³

1922. aastal oli Juhan Jürme kuu-palgaks alguses 2000 marka ja juba aprillis tõsteti see 3000 marga pea-le³⁴, organist M. Lüdigi sai aga iga korra pealt, mil kirikus orelit mängis 750 marka.³⁵ 1923. aasta oktoob-ri algusest peaorganistik valitud M. Lüdigi, kelle ülesandeks oli orelimäng kiriku kõigil peajumalateenis-tustel ja kord nädalas esinemine orelit-õhtul, sai palka 10 000 marka ning Jürme jätkas samadel tingimustel.³⁶

Peale Mihkel Lüdigi minekut Argentiinasse võttis Jürme Lüdigi kohustused enda peale ja sai lisaks oma palgale 5000 marka kuus.³⁷

J. Jürme, kõstrid G. Kasemets ja E. Loderaud pöörduvad aastate jook-sul korduvalt koguduse eestseisuse poole ning paluvad alandlikult „sil-maspidades praegust elukallidust ja meie veikseid palgaolusid“, neile 13. kuu palk jõuluks määrata, nagu seda kõik riigi omavalitsuse ja eraasutuste teenijad saavad.³⁸

³³ TKKA Sissetulnud kirjad 1922. – Kaarli Lauluseltsi eestseisuse kiri Kaarli koguduse eestseisusele 6.11.1922.

³⁴ TKKA Kaarli koguduse eestseisuse koosolekute protokollid 1922 – koosolek 8.5.1922.

³⁵ Samas. – koosolek 6.3.1922.

³⁶ TKKA Kaarli koguduse eestseisuse koosolekute protokollid 1923 – koosolek 8.10.1923.

³⁷ TKKA Kaarli koguduse eestseisuse koosolekute protokollid 1926 – koosolek 15.2.1926.

³⁸ TKKA Sissetulnud kirjad 1923. – kiri

Kaarli Lauluselts 1926. aastal Nõmme laulupäeval. Teises reas paremalt kolmas J. Jürme.

1925. aasta 5. aprillil palmipuu-depühal Kaarli kirikus toimunud vaimulikul kontserdil kandis 70 lauljaga koor Jürme juhatusel ette Tallinnas esmaettekandele tulnud F. Mendelssohni lõpetamata oratooriumi „Kristus“. Kaastegevad olid sopran M. Lüdigi ja viiulil A. Pappmehl.³⁹ Sama aasta 29. novembril kirikus toimunud kontserdil esitati Bachi loomingu.⁴⁰ Jürgenson ja Kaarli lauluselts olid sel aastal esinenud jaanipäeval ka Harju-Jaani kirikus.⁴¹

Koori repertuaaris oli tähelepanuväärne koht Jürme enda loomingu. Kuna ta töötas kirikus ja koolis, siis kasutas ta nii ilmalikke kui vaimulikke alustekste. Nii toimus näiteks

1926. aasta 9. novembril Tallinna linna tütarlaste kommertsgümnaasiumis „noore muusikamehe Johannes Jürgensoni helitööde kontsert“, kus konservatooriumi keelpillide orkestri, Kaarli lauluseltsi segakoori ja mõningate solistide poolt kanti ette kümme vaimulikku ja ilmalikku helitööd tema loomingu.⁴²

Jürme esineb ka organistina. Näiteks Kaarli kirikus Suurel Neljapäeval 1926. aastal koos Artur Kapi ja naiskooriga „Linda“ ning 18. augustil 1926 Jaani kirikus Peeter Süda loomingu õhtul, kus kontserdi järelkajas kiidetakse küll Mart Saart ja Peeter Laja rohkem.⁴³

Tallinna Kaarli lauluseltsi 6. aastapäeva pühitseti 13. juunil 1926. aastal Kaarli kirikus kontsertjumalateenistusega ja osavõtt sellest oli „elav“.⁴⁴ 1927. aasta 7. veebruaril pidas Lauluselts oma korralist aasta peakoosolekut. Anti ülevaade aasta jooksul tehtust – esinetud oli 38 korral, mis on väga suur arv, anti 3 vaimulikku kontserti, esineti ka kontsertjumalateenistustel ning võeti osa Tartu maakonna laulupeost ja Nõmme laulupäevast. Kooril oli ettevalmistamisel suurem vaimulik kontsert, mille eeskavasse oli võetud Juhan Jürme helitöö. Kooril oli plaan osaleda sama aasta suvel Viljandis Sakalamaa IV laulupeol.⁴⁵

17.12.1923.

³⁹ Pl, nr 89, 2.4.1925 *Teater. Muusika*.

⁴⁰ Pl, nr 322, 27.11.1925.

⁴¹ MI, nr 6, 1925, 94. *Kroonika*.

⁴² Kontsertide ülevaade Joh. Jürgensoni helitööde kontsert. – MI, nr 21, 1926, 334.

⁴³ Pl, 31.3.1926 *Kontsert Kaarli kirikus*; MI, nr 8, 1926 *Kontsertide ülevaade. Peeter Süda orelitööde kontsert*.

⁴⁴ Teateid laulukooride tegevusest. Tallinna Kaarli lauluseltsi 6. aastapäev. – MI, nr 6, 1926, 96.

⁴⁵ Laulja. Kodumaa. Kroonika, Tallinna Kaarli lauluseltsi tegevusest – MI, nr 2, 1927, 29.

JAANI KIRIKUS

Pühapäeval, 18. aprillil 1926. a., kell 6 õhtul

PEETER SÜDA

orelitööde kontsert

(kadunud helilooja mälestamiseks).

Kaastegevad:

helilooja **Mart Saar, P. Laja** ja **J. Jürgenson.**

EESKAVA.

1. Prelüüd ja fuga sol. min.
P. Laja.
2. a) Lacrymosa — Mozart-Süda
b) Pastorale.
J. Jürgenson.
3. a) Ave Maria;
b) Scherzo.
P. Laja.
4. Fuga fa min.
M. Saar.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse trükikoda, Pikk tän. 2.

Suurel Reedel, 15. aprillil 1927, oli Kaarli kirikus J. Jürme kantaadi „Pärast õhtusöömaaga“ esmakordne ettekanne autori enda juhatusel. „Nagu ühekordse kuulamise järele võis otsustada, on selles Jürgensoni esimeses suuremas helitöös mõnedki ilusad mõtted ja õnnestunud kohad, kuid tervikuna jättis teos ebakindla ja stiilis mitte küllalt väljapeetud mulje. Ka tundus muusika iseloom, osalt ka instrumentatsioon paiguti sõnade tõsise sisuga võrreldes liig ilmalikuna ja kergena. Osalt vähendas helitöö mõju ka selle võrdlemisi nõrk ettekanne, eriti mis puutub koori osasse.

Viimane oli õige ilmetu ja jõuvaene, ning lasi end tihti orkestrist ja orelist kinni matta, kuna solistid pr. Hellat-Lemba, hra Arder ja hra Ots viisid oma osad meeleolukalt läbi, olgugi et need pole just kõige tänuhikumalt kirjutatud.“⁴⁶

1927. aastal ilmus Jürmelt 12 võimalikku laulu, mille kirjastas Kaarli Lauluselts, samade teostega plaaniti ka kontserti.⁴⁷

⁴⁶ Tallinna Muusikaelu kevadkuudel – MI, nr 4/5, 1927, 70.

⁴⁷ Kodumaa. Kroonika – MI, nr 8/9, 1927, 146.

1928. aastal pöördus Jürme Kaarli koguduse juhatus poole palvega talle eesoleval suvel, peale laulupidu, kuuajalist puhkust anda. Seda aega soovis ta kasutada „selgroo muskliste reuma ravitsemiseks, mida põen juba talvest saadik“. Ta lootis, et koguduse juhatus selles talle vastu tuleb, seda enam, et ta „7 aasta jooksul ühtki kuud puhkust ei ole vajanud“.⁴⁸

1928. aastal jagunes koor kaheks, teist koosseisu hakkas juhutama sama kiriku organist M. Lüdigi. Põhikirjas „ülesvõetud sihid“ nägid koorile ette Kaarli kirikus jumalateenistuste kaunistamist koorilauluga, mille eest Kaarli kogudus muretses seltsile ruumid ja maksis koorijuhi palga. Suuremateks kontsertideks kujunesid seltsi poolt korraldatud J. Jürme kantaatide „Pärast õhtusöömaaga“ (1928) ja „Memento mori“ (1933) ettekanded Kaarli kirikus, pikemad sõidud olid kooril Rüga 1931. aastal ja Helsingisse 1934. aastal. Peale selle võttis koor osa kõigist Eesti üldlaulupidudest ja ka maakonna laulupäevadest. 1935. aastal laulis Tallinna Kaarli Lauluseltsi segakooris 70 lauljat.⁴⁹

1929. aasta märtsis kajastas ajaleht Eesti Kirik Jürme soovi saada Eesti koorijuhtide ühingu abil konsistooriumi toetust õppereisiks välismaale. Mingist reisist hiljem siiski ei räägita.⁵⁰

Orelisolistina esinemise võimalus oli Jürmel 18. aprillil 1929 Estonia kontserdisaalis, kus Eesti Koorijuhtide Ühing ja Eesti Akadeemiline Helikunsti Selts korraldasid heategevusliku kontserdi Tallinna linna Keskraamatukogu osakonna heaks. Kaarli Lauluseltsi koor osales ühendkooris.⁵¹

⁴⁸ TKKA AF I s 8 s 12. – Juhan Jürme koguduse juhatusel 1.6.1928, Tallinnas.

⁴⁹ Tallinna Kaarli Lauluseltsi 15. aastapäev – MI, nr 3, 1935, 71–72.

⁵⁰ Kiriku elu. Eesti Koorijuhtide Ühing – Eesti Kirik nr. 11, 14.3.1929.

⁵¹ Kaja nr 84, 12.4.1929. *Kuulutus. Suurim hooaja kontsert.*

Kaarli Lauluselts 1933. aastal.

H. Lepnurme hinnangul polnud Jürme repertuaar kunagi eriti suur, mänginud oli ta suhteliselt kitsast ringi n-õ selgeid lugusid ning ka improvisaatorina olnud Lüdigi märksa mõjusam.⁵² Kui vaadata laia tööpõldu organistina, koorijuhina ja muusikaõpetajana koolis, siis pole ka ime, et uusi teoseid orelirepertuaari eriti ei lisandunud.

1931. aasta Suure Reede õhtul, 3. aprillil, kandis Lauluseltsi koor Jürme juhatusel ette Mendelssohni oratooriumi „Kristus“.⁵³ Sama aasta novembris surnute mälestamise pühäl esines seltsi koor Jürme juhatusel aga liturgilisel teenistusel, mis kanti üle raadio teel!⁵⁴

1932. aasta suvel siirdus M. Lüdigi Pärnu elama ja lahkus Kaarli kiriku organisti kohalt. J. Jürme haigestus

1932. aasta jõuludeks ning Tartu Ülikooli koguduse laulukoori juht A. Karafin⁵⁵ kutsuti appi ja ta valiti M. Lüdigi asemele ka tööle.⁵⁶

1933. aasta alguses soovivad organistid Jürme ja Karafin 1928. aastal poolitatud koori taas ühendada. „Kuna mõlemad koorid kiratsevad meeslauljate vähesusel, siis leiame hädatarvilikuks, et need koorid saaksid ühendatud, sel puhul tuleks koorist kõrvaldada isikud, kes oma hääle ehk iseloomu poolest ei sobi koori. /.../ Peale nimetatud ühendatud koori jääks kirikule veel Noorte Koondise ja lastekoor, kes laulaks jumalateenistustel peale oma ülesannete ka päivil, millal koorilaul ettenähtud 2 korda päeva jooksul. Kuna organist Jürgenson senini töötanud

eelpool nimetatud kooridega, jääks need ka ühendatult edaspidi 2 korda nädalas tema hoolde. Noorte koondise ja lastekoor töötaksid vastavalt hra Karafini juhatusel. Mis puutub orelimängusse kirikus, tuleks kõik eesolev töö ühetasa poolitada.⁵⁷

Kaarli koguduse õpetajad tegid ettepaneku, et organistid juhataks koore aastakaupa vaheldumisi. „Peaks aga välja kujunema, et teine „noortekoor“ /.../ on arenenud, et ta suure koori kõrvale astub ülejäänutega. Siis võivad mõlemad organistid edasi töötada oma koori juures. Tuleva aasta algul selgub see asjaolu. Lastekoori töö oleks siiski ka organistide asi (mitte köstri töö). Sellest koorist kasvataks organistid endale liikmeid oma suurte kooride jaoks.⁵⁸

⁵² Randalu, 1996, 119.

⁵³ Pl, nr. 91, 2.4.1931 *Kuulutus*.

⁵⁴ Pl, nr 312, 15.11.1931 *Kuulutus. Kiriklikud teated*.

⁵⁵ Alfred Karindi (aastani 1935 Karafin) (1901–1969) oli helilooja, organist ja koorijuht.

⁵⁶ TKKA I Pastori kantsleil, 1 Kirjavahetuse toimikud nr 12. – A. Karafini kiri 25.1.1933; Kaja, nr. 275, 20.11.1932.

⁵⁷ TKKA I Pastori kantsleil, 1 Kirjavahetuse toimikud nr 12. – Jürgenson ja Karafin koguduse nõukogule 3.1.1933.

⁵⁸ Samas, – 4.1.1933.

Ka ajaleht Sõnumed kajastab 1933. aasta jaanuaris muudatusi Kaarli muusikaelus: „Senini oli vaid 3. pihtkonnal noortekoondise laulukoor, keda juhatas noor muusikamees A. Biltse. Biltse aga lahkus oma kohalt ka juba mõne aja eest. Kaarli koguduse juhatuse otsuse kohaselt moodustatakse nüüd koguduse kõigi pihtkondade noortest uus suur laulukoor, mida hakkab juhutama organist Karafin alates tulevast teisipäevast, mil peetakse ametlikult esimene lauluharjutus. Koguduse teine organist J. Jürgenson jääb juhutama koguduse segakoori.⁵⁹

Koguduse segakoori nime all mõeldi selles sõnumis Lauluseltsi segakoori. Aja jooksul kujunes Karindi noortekoorist heatasemeline Tallinna Toompea Kaarli kiriku-koor, mis tegutses 1. maist 1935 – 6. juunini 1940. Lauluseltsi koor kandis oma nime 1939. aastani ja jätkas siis Oratooriumikoorina Juhan Jürme käe all. Koorid tegid palju koostööd, näiteks 1933. aastal valmistuti koos Jürme „Memento Mori“ esiettekandeks surnutepühal, 26. novembril 1933. Teose tellis ja kontserdi korraldas Kaarli lauluseltsi segakoor. Teksti autoriks oli Kaarli koguduse õpetaja Artur Sommer ja aluseks lõi Luuka evangeeliumist (Luuka 16:19–31), mis kõneleb rikkast mehest ja vaesest Laatsarusest.

Kohe kui kantaat sai valmis, hakkas Kaarli lauluselts seda õppima ja ettekandele tuli see esmakordselt surnutepühal, 26. novembril 1933 Kaarli kirikus. Libreto järele esines helitöös ka inglite koor, kelle esinemise efektsust taheti tõsta erilise võtte abil – nimelt asetati naiskoor laulma oreli sisse ja reguleeriti siis juba oreliga helide tugevust. Ühtlasi saavutati sellega efekt, nagu oleks koor kuskil väga kaugel.⁶⁰ Lisaks Kaarli lauluselt-

⁵⁹ Sõnumed nr 12, 16.1.1933. Ümberkorraldamine Kaarli laulukoorides.

⁶⁰ Sõnumed nr 160, 27.7.1933 Naiskoor oreli-

Aruanne	
Tall. Kaarli Lauluseltsi poolt korraldatud vaimuliku kontserdi üle Kaarli kirikus 26. novembril 1933 a.	
Kredit.	
Pääsetähed:	1. Orkester: 29 inim. à 3,50 = Kr. 101,50 4 " à 4,- = " 16,- 1 " à 6,- = " 6,- = Kr. 123,50
a) 60 à 1 kr. Kr. 60,-	2. Solistid: Unt, Villard, Topman à 15,- = Kr. 45,- A. Karafin . . . " 10,- = " 55,-
b) 46 à 75s. Kr. 34,50 40 à 35s. " 14,- 4 kanta. " 48,50	3. Teavitööd:
c) 410 à 50s. ja 1 kanta 50s. 205,50	a) Pääsetähed 1530 tk. Kr. 6,25
d) 442 à 25s. ja 1 kanta 25s. 110,75	b) Kardad 700 tk. " 7,25
e) 109 à 15s. Kr. 16,35 " 18,85 10 à 25s. " 2,50	c) Aukutsud 50 tk. " 1,25
	d) Kuulutused väiks. 100. " 8,50 suured 100 " 8,75
	e) " " Päärakhes " 14,-
Avad:	f) " " Waba Maa " 4,50
195 à 5s. Kr. 9,75	g) Tegulaste klisee " 6,-
276 à 10s. " 27,60	h) ETA tamm " 12,50 " 69,-
6 à 25s. " 1,50 " 38,75	4. Kiriku valgust ja teenimine " 7,-
	5. Preemid pääsmata müügist " 10,05
	6. Koori nootide valmistamine " 10,-
	7. Orkestri " " " " " 32,20
	8. Autorikaarte ühingu tamm " 20,-
	9. Illused kulud:
	a) Nooripulvide vedu Kr. 2,-
	b) Tempelmans " 1,50
	c) Lemmikud ja postm. " 0,76
	d) Kaarli kiriku pilt " 0,10
	e) Pakeri klambriid lmp. " 0,20
	f) Knopnad 1 kmp. " 0,25 " 4,81
	Konnu " 391,56
	Puhar ülejään " 150,79
	Bilans " 482,35
	Bilans " 482,35

Artur Sommer
26. nov. 1933.
Esimees.
Erali Saar
Laeur.

„Memento Mori“ esiettekande tulude-kulude aruanne.

si koorile olid kaastegevad Tütarlaste Kommertsgümnaasiumi õpilaskoor, tenor Al. Tamm, bariton E. Unt, bass J. Villard, tšellol U. Topman, orelil A. Karafin, konservatooriumi sümfooniaorkester. Muusikuid juhatasid J. Jürme ja U. Topman.⁶¹

Huvitav on asjaolu, et Kaarli Walckeri orel häälestati esmaesituse puhuks kõrgemaks, mis alghäälestuse säilides poleks saanud puhkpillidega orkestris kokku kõlada.

1935. aasta oktoobris korraldas

niledes. Huvitav võte vaimuliku töö ettekandmisel.

⁶¹ Waba Maa, nr. 276, 24.11.1933 Kuulutus.

Kaarli noorte koondis koos lauluseltsiga kirikus kontsert-jumalateenistuse, kus esinesid koor, orkester ja solistid. Ette kanti 11 Jürme koraali ja vaimulikku laulu. „Mainitud koraalid ja vaimulikud laulud on kirjutatud lihtsusega ning mõõdukusega. Harmonisatsioonis püsitakse kõlalise laheduse pinnal selle sõna otsemas mõttes. J. Jürgenson ei asu üllatama isepärasusega või eriliste haaravustega, kuid ta mõjus sümpaatselt /.../ Kui tooniandmise juures kõrgemas asendis tekkis paiguti karedust, siis see külg viimasel ajal on tunduvalt paranenud. Koori ülesastumisest jäi

KAARLI kirikus

Juhan Jürme
kantaat

Surnutepühal,
20.
novembril 1938. a.

Juhatab autor

«MEMENTO MORI»

(Mõtle inimene surmale — Libretto õp. Soomre'lt)

segakoori, naiskoori, solistide ja sümfoonia orkestri ettekandel

Tegevad:

Hra Piiskop Dr. B. Rahamägi — kõne
T. Kaarli Lauluseltsi segakoor
Pr. M. Pätsi lauluklassi ansambel — inglite koor
Alfred Miller — tenor

Eduard Hunt — bariton
Jaan Villart — bass
Alfred Karindi — orel
Riigi Ringhäälingu orkester

Algus kl. 8 õht.

Pääsmed: 50 s. ja 1 kr., õpilastele 25 s.

Trükkkoda H. Lehtmetsa, Olevimägi 5. 12. 11. 38.

soodne mulje. Solistina J. Jürgenson esines oreil L. Boellmanni „Gooti süidiga“, mille eduka ettekande juures väljapaistvamaks kujunes kolmas osa.⁶²

15. aastapäeva puhul 1935. a. kirjutati: Lauluseltsi edasi tegutsemist noore helilooja J. Jürgensoni osavõtul tuleb lugeda põhimõtteliselt tema teeneks, kuna ta tüsedate tegelasena on aidanud arendada seltsi põhikirjas märgitud sihtide taotlemist...⁶³

1936. aasta Suurel Reedel korraldati Kaarlis Jürme 1927. aastal kirjutatud kantaati „Pärast püha õhtusöömaaga“. Kaastegev oli riigi ringhäälingu orkester. Organist oli A. Karindi ja koori juhatab autor.⁶⁴

Sama aasta surnutepühal toimus Kaarli kirikus laialdase kavaga vaimu-

lik kontsert, millest võtsid osa Kaarli koguduse ühendkoorid ning tuntud solistid vaimuliku muusika alal. Ettekandele tuli L. Cherubini väike kirikukantaat „Taevas“ (In Paradisum), lisaks kanti ette rida päevakohaseid koorilaulu eesti vaimuliku koorilaulu repertuaarist. Juhatab Alfred Karindi. Soololauludega esineb meie tuntuim noortest lauljatest prl. Helmi Betlem, kes oma kõlarikka ja mahlaka häälega ja kunstiküpse tõlgitsusega on võitnud laialdase populaarsuse. Tšellosoolo ettekanded on usaldatud hra Udu Topmanni kindlatesse kätte ja oreliettekandeid sooritavad mõlemad Kaarli koguduse organistid Joh. Jürgenson ja A. Karindi...⁶⁵

1937. aasta sügisel alustati lauluharjutustega Tütarlaste kommertsgümnaasiumi einelaua ruumides. Hakati valmistuma J. Jürme äsjavalminud oratooriumi „Nebukadnetsar“ kontserdiks⁶⁶, mille esiettekande toimus

⁶⁵ Pl, nr. 316, 21.11.1936 *Kuulutus. Suur vaimulik kontsert Kaarli kirikus.*

⁶⁶ Pl, nr. 236, 1.9.1937. *Kuulutus. Tall. Kaarli*

Jürme juhatusel rahvast tulvil kirikus palvepäeval, 9. märtsil 1938. aastal Tallinna Kaarli kirikus. Oratooriumi teksti „dramatiseeris“ Piibli järele J. Kaljuvee. Johannes Hiobi sõnul oli tekst oma kompositsioonilt õnnestunud ja küllalt vaheldusrikas.

„...Kuid liiga palju kerkis esile prassiv paganlik element, mis püüdis peaaegu matta enda alla lahenduse, s.o. lunastuse, millisel põhjusel oratoorium kohati ei olnud sobiv kirikus ettekandmiseks.“ Puht paganlikku kiidulaulu oleks tema sõnul võinud olla vähem. Hiob mõõnis, et „...muusikat arvustada ühe korra kuulmisega ja õiglasi otsusi teha on raske, kui tahad vastutada oma sõnade eest, eriti kompositsioonilisest küljest. „Nebukadnetsari“ muusika ülekaalus kaldus polüfoonilistele mõtetele, mis osutuski peamiseks põhjuseks, et see heliteos jäi algusest lõpuni värskeks, vaatamata ta pikkusele (ligi kaks tundi). Harmoonias jäi autor neoklassi-

Lauluselts.

⁶² Eduard Wisnapuu. Kontsertjumalateenistus Kaarli kirikus. – Uus Eesti, nr. 41, 28.10.1935.

⁶³ Tallinna Kaarli Lauluseltsi 15-nes aastapäev.– MI, nr 3, 1935, 70.

⁶⁴ Pl, nr. 99, 10.4.1936. *Kuulutus „Pärast pühaõhtusöömaaga“ Kaarli kirikus.*

Kaarli Lauluselts XI üldlaulupeo rongkäigus 1938. aastal.

kalisele pinnale üldjoontes, olgugi et vahetevahel tarvitas ta ka modernsemaid kokkukõlasid. Koorid kui ka sooloosad olid meloodilised, olgugi et kohati rasked. Aga seda ei saa Hiobi sõnul pahaks panna, sest muidu pole see oratoorium, kui see pole raske. Eriti hoogne ja tõsurikas oli olnud koor: „Tooge viina! Söögem, joogem ...“

Tundub, et Joh. Jürgensoni muusikalisele iseloomule sobivad enam just vanatestamentlikud tekstid, mispärast autor on suutnud siin õnnestunult luua muusikamaailma vastavalt tekstile.“ Kaastegevad olid mezzosopran Mari Lang, alt Ludmila Oraw, tenorid Voldemar Paldre ja Gustav Triip, bariton Eduard Unt, bass Jaan Willard, orelil Alfred Karindi, Kaarli lauluseltsi ja Kaarli kiriku segakoorid, Tallinna Meestelaulu Seltsi kolmekordne kvartett ja Riigi

Ringhäälingu orkester.⁶⁷

Koori hääleseadjana töötas 1938. aastal E. Unt.

1938. aasta surnutepühäl kanti taas ette kantaat „Memento Mori“, milles peale koori ja solistide olid kaastegevad Made Pätsi lauluklassi ansambel ja ringhäälingu orkester autori juhatusel. Ettekanne kanti üle raadios ja seda kajastati mitmes ajalehes.⁶⁸

Aasta hiljem esinetakse toomkirikus juba oratooriumikoorina. „Kaarli Oratooriumikoor esitab eesti heliloomingust Härma, Topmani j.t. koorilaule. Kontsert-jumalateenistuse puhastulu läheb Ü. U. Hariduseltsi poolt ülalpeetava eraprogrammaasiumi heaks.“⁶⁹

⁶⁷ Johannes Hiob. Joh. Jürgensoni oratoorium „Nebukadnetsar“ – Eesti Kirik, nr. 11, 17.3.1938.

⁶⁸ Raadioleht 17.11.1938. Raadio: saatekavad.

⁶⁹ Uus Eesti, nr. 314, 17.11.1939. Kuulutus Ü. U. H. S. kontsert-jumalateenistus Toomkirikus.

10. märtsil 1940 toimus Tallinna Kaarli kirikus kontsert-jumalateenistus Tallinna Kaarli Oratooriumikoori 20. aastapäeva tähistamiseks. Kaastegevad olid J. Siimon ja A. Karindi orelisaatega. Oratooriumikoori juhatas helilooja J. Jürme. Joh. Hiob kirjutab arvustuses „Nimetatud koor algas oma tegevust 20 aasta eest Kaarli Lauluseltsi nime all, võttis oratooriumikoori nimetuse alles läinud aastal ja seda ka täie õigusega, kuna koor on väljapaistva eduga ette kandnud mitmed suuremad oratoorsed vaimulikud helitööd ja oratooriumid. Kaugelt suurema osa sellest ajast, ligi 18 aastat, on koor töötanud helilooja J. Jürme (end Jürgenson) juhatusel, kandes ette kõik tema suuremad kui ka vähemad helitööd. Võimetega koor on heliloojale väga tähtis tema arenemisel, millise teene ka kõne all olev koor on osutanud helilooja Jürmele, kes omakorda koorile on osutanud sama teene.

Pühapäevasel kontsertjumalateenistusel esitas koor түsedakõlalisel ilmekas ettekandes peajasalikult klassikute ja J. Jürme tuntud helitõid. Püstiseismisega mälestati surma läbi lahkunud liikmeid; koor laulis selleks eriti komponeeritud J. Jürme meeleolukat laulu „Neid mälestame“. Soovime juubilar-koorile ja tema juhile palju jõudu edaspidiseks edukaks koostöök. ⁷⁰

Ka 1940. aasta märtsi-aprilli Muusikalehes kajastatakse 20. aastapäeva tähistamist: „Segakoor J. Jürme juhatusel esitas rea tehniliselt kaunis nõudlikke numbreid rahvusvahelisest repertuaarist ja dirigendi enese heliloomingust. Koori elus on viimasel ajal toimunud ümberkujundus sisulise түseduse sihis. Samuti ka vokaalset külge arendatakse suurema tähelepanuga. Solistina astus kultuurse esinemisega üles Jenny Siimon, saated sooritas kunstipäraselt organist A. Karindi.“⁷¹ See jäigi lauluseltsi üheks viimaseks suuremaks etteasteks. Nimetatud Muusikalehes on päevast ka mitmeid pilte.

1938. aastal lahkus ametist kõster Gustav Kasemets ja tema koht kuulutati vakantseks. Alates 1. jaanuarist 1939 otsustati ametisse võtta kõster-organist põhipalgaga 100 krooni kuus, millele lisandusid ametitalitustelt saadud tasud.⁷² Kolme kandidaadi hulgast valiti Harry Kõrvits ja ta astus ametisse 1. veebruaril 1939. aastal.⁷³

Saabusid rasked ajad. 1940. aastal muutus kirikutöösse suhtumine radikaalselt. Muusikatel tuli valida või vastutada elu hinnaga. Esimesena lahkus Alfred Karindi, kes

⁷⁰ Johannes Hiob Kirikumuusika. Tallinna Kaarli Oratooriumi koori 20. aastapäev. – Eesti Kirik, nr. 11, 14.3.1940.

⁷¹ Eduard Visnapuu. Ooper ja kontserdid. Tallinn. – MI, nr 3, 1940, 4.

⁷² TKKA Kaarli koguduse juhatusel protokollid 1938 – juhatusel protokoll 13.10.1938.

⁷³ Samas, – juhatusel protokoll 22.12.1938.

Kaarli Lauluseltsi lipulaul

vabastati organisti kohalt arvates 1. oktoobrist 1940. a. Seoses tema lahkumisega tuli kiriku laulukoor ja Oratooriumi laulukoor ühendada üheks laulukooriks. Koori juhtimine jäi J. Jürme ülesandeks.⁷⁴ Pea- ja liturgilistel jumalateenistustel ning nädala sees toimuvatel ametitalitustel mängis J. Jürme. Laste jumalateenistused ja pühapäevased ametitalitused jäid aga kõster-organist H. Kõrvitsa kanda. Piiblitundidel ja muudel kirikus ettetulevatel jumalateenistustel (äratusnädalad jne) pidid

⁷⁴ TKKA Kaarli koguduse juhatusel protokollid 1940 – juhatusel protokoll nr 115, 26.9.1940.

organist J. Jürme ja kõster-organist H. Kõrvits mängima kordamööda (äratusnädalad ja piiblitunnid jagavad mängijad omavahel pooleks).⁷⁵

J. Jürme palus, et teda vabastataks organisti ametist alates 1. detsembrist 1940. See ei toimunud tema vabal tahtel, vaid E.N.S.V rahvakomisariaadi nõudel. Koguduse juhatus avaldas temale tänu pika teenistuse aja kestel tehtud töö eest kirikumuusika ja laulukooride juhtimise alal.

H. Kõrvits kandideeris esialgu vabanenud organisti kohale, kuid juba mõne päeva pärast palus end

⁷⁵ Samas, – juhatusel protokoll nr 116, 10.10.1940.

Aleksander Kapp ja Juhan Jürme Tallinna Kaarli koguduse leeripühul. Palmipuudepäeva, 2. aprill 1939.

alates 4. detsembrist ka sellest ametist vabastada. Konsistoriumi paluti, et kõstri ametikoht „saaks kustutatud“. Vakantsle organisti kohale kandideerisid diplomeeritud helikunstnikud Edgar Arro ja Friedrich Stockholm. Organisti kohusetäitjaks valiti Edgar Arro palgaga 130 krooni kuus. Organisti abi kohusetäitjaks valiti Friedrich Stockholm palgaga 80 krooni kuus. Mõlemale lisandusid tasud eraametitalituste eest. Ametisse kinnitati nad alates 4. detsembrist 1940.⁷⁶

Peale sõja algust pöördus Juhan Jürme taas koguduse poole palvega tagasi saada endine organisti koht Kaarli kirikus. Ta kirjutas, et vaevalt nädal enne 1. detsembrist 1940 oli Hariduse Rahvakomissariaat talle teinud ettepaneku loobuda kas kiriku tööst või kooliõpetaja kohast, sest kommunistlikus riigis ei ole lubatud teenida ühel ajal mõlematel kohtadel. Jürme oli sunnitud valima majandus-

likult tasuvama kooliõpetaja ameti, mille tasu oli enam kui kaks korda suurem. Mõni kuu peale koolitöö algust kutsuti teda Hariduse Rahvakomissariaati vastust andma selle üle, mispärast õpilased võtsid „Internationaali“ õppimisest loiult osa. Mõni päeva hiljem arreteeris Jürme kodus N.K.V.D. agent, kes teda Toompeal 2 tundi üle kuulas. „Et need ülekuulamised mulle ei meeldinud, siis kahetsesin vahest lahkumist kiriku teenistusest, kuid tagasitulemine sinna oleks olnud mul võimatu juba sel põhjusel, et mind ja minu tegevust kõikjal jälgiti. Veel üks „eksimine“ ja siis oleksin vastutanud juba oma eluga, nagu mulle mõista anti.

Möödunud suvel olin redus ning varjasin ennast maal venelaste mobilisatsioonist, mis mul ka õnnestus. /.../ Lootes kiriku praeguselt juhatusele oma koha tagasisaamist, julgen nimetada, et minu lahkumise palve esitamisel palusin aegade paranemise korral mind ametisse tagasi võtta, mille peale sain selleaegse juhatuse

poolt suuliselt jaatava vastuse. Minu lahkumise järele valiti minu kohale kõster ja teised organistid, kes minu teada kandsid ajutise asetäitja nime.

Oma organisti ameti kõrval olen võimeline korraldama ka vaimulikke kontserte ja kui leitakse olevat vajaliku asutama laulukoori ja sümfoonia või keelpilli orkestrit.⁷⁷

Organisti kohale kandideerisid lisaks Jürmele Herman Känd, Herbert Piirimets, Arnold Allvee ja Senta Arro. Juhatuse otsustas ajutise organisti kohusetäitjaks Edgar Arro asemel kuni selle tagasitulekuni valida tema abikaasa Senta Arro alates 1. aprillist 1942 palgaga 100 marka kuus.⁷⁸

1942. aasta sügisel kutsuti Jürme Tallinna Konservatooriumi vanemõpetaja kohale, aineteks kirikumusika ja orel. Tema viimane kontsert oli 21. märtsil 1943. aastal Rakvere kirikus koos bariton Evald Ojaga.

⁷⁷ TKKA AF I, s 6, s 1. – Juhan Jürme koguduse juhatusele 13.1.1942.

⁷⁸ TKKA Koguduse juhatuse protokollid 1942 – juhatuse protokoll 12.3.1942.

⁷⁶ Samas, – juhatuse protokoll nr 120, 12.12.1940.

Veronika Salm-Arder: „Töötasin algul masinakirja-praktika õpetajana. Pärast 1943. aasta pommirünnakut, mil Elfriede ja Juhan Jürme hukkusid, sunniti mind võtma üle vanemraamatupidaja töö. Elasin seda ränkraskelt üle, sest olime pr. Jürmega vaatamata sellele, et ta oli minu ema vanune, suured sõbrad. Sel päeval, kui järgneval ööl nad surma said, seisin ma just jutlemas masinakirjaklassi (endine lauluklass) ukse taga oma sõbra Arpad Arderiga, kui pr. Jürme oli koju minemas. Tal oli talvemantel seljas ja nahkkindad käes. Tavaliselt oli lahkumiseks käeviibe, aga seekord tuli ta meie juurde, nõõpis kindla lahti, jättis meid kättpidi jumalaga ja ütles mulle: „Ole talle siis hea tüdruk!“ (Ta tundis mu sõpra, sest tema mees ja tolle isa olid kolleegid.) Päeval oli käinud Jürme noorem poeg Olaf kantseleis ja manguunud, et tema ei lähe koos perega „Estoniasse“, kus toimus isa konservatooriumi puhkpilliõpilaste kontsert, vaid tahab minna Nõmmele tädi poja juurde. Ema palus küll, et ta kaasa tuleks, poiss aga käis välja oma trumbi: „Kas sa tahad siis, et ma siin surma saan!“ Ema lõi käega ja poiss sai oma tahtmise. Öhtul kui keset kontserti tuli õhuhäire, jõudsid Jürmed koos vanema poja Rauliga oma koju Allika tänavale. Nende maja sai tabamuse. Poeg Raul sai aluspesu väel mööda veetoru välja, vanematest ei jäänud midagi, ainult üks hamba kuldkroon leiti tuha sõelumisel, mida arvati kuuluvat hr. Jürmele. Mu uues ametis pidin aina tõstma pr. Jürme käega kirjutatud pabereid ja elasin nii kaotusvalu mitmekordselt üle.“⁷⁹

Pölesid ära kõik tema käsikirjad ja ooper, mida ta tahtis teatri tarvis veel viimistleda.⁸⁰

⁷⁹ Tallinna Linna Tütarlaste Kommertsgümnaasium: Kommertskool 1937–48. (1954). Koost. Asta Männik-Kiitam Tallinn 1993, 35.

⁸⁰ Aleksander Veiderma (mälestused) – Tallinna Linna Tütarlaste Kommertsgümnaasium: Kommertskool 1937–48 (1954). Koost. Asta Männik-Kiitam Tallinn 1993, 11.

Helilooja minia Lea Jürme on meenutanud: „Oli 1943. aasta 25. märtsi õhtu. Vene lennukid olid ikka aeg-ajalt linna kohal käinud, kuid enne 1944. aasta 9. märtsi totaalrünnakut olid reidid olnud rohkem psühholoogilist laadi – rikuti öörahu, hirmutati inimesed varjenditesse ja visati umbropsu pommid, küllaltki harvu purustusi käisid linlased siis järgmisel hommikul ahhetamas.“

Seekord oli asi kurjem. Jürme abielupaar oli kontserdilt just oma Allika tänava teise korruse korterisse jõudnud ja puhkama heitnud, kui üheaegselt õhualarmiga süütepomm otse voodit tabas. Kodus oli parajasti veel vaid Raoul, kes pääses šokiga, mäletades vaid tulemöllu ning tiibklaverit, mis ühel hetkel katkevate keelte jubeda muusika saatel läbi põranda varises. Ainus, millega isa ja ema identifitseerida suudeti, oli tuhasta välja sõelutud hamba kuldkroon... Leinatalitusele Kaarlisse viidi kaks sarka tegelikult tühjana.“⁸¹

Hugo Lepnurm kirjutas: „Kui mina Tallinna Konservatooriumi tulim, oli ta Kaarli koguduse organist ja juhatas ka Kaarli lauluseltsi suurt, ligi 100-hingelist koori. Hakkasin käima kirikus tema kontserte kuulamas, eriti siis, kui esitati Jürme enda loomingu. Koor laulis ära vist kõik Jürme kirjutatud vaimulikud vokaalteosed. 1934. aastal kanti ette tema kantaat „Memento mori“ („Mõttele, inimene, surmale“) vaese Laatsaruse ja rikka mehe loo ainetel püülist, 1938. a. oratoorium „Nebukadnetsar“ õige suurele koosseisule. Sel korral oli kirikus väga palju rahvast. Omalaadne oli ta „Hingekarjase palve“ kirikuõpetaja ametisse õnnistamise puhuks. Tol ajal oli kombeks kirikumuusikasse kanda sisse eesti rahvamuusika motiive. Eriti sihikindlalt tegi seda Enn Võrk, suur meister oli Cyrillus Kreek. Sama oli iseloomulik ka Juhan Jürmele. Kuid ta erines teistest. Temal paistis

⁸¹ Randalu, 1996, 121.

see tulevat välja kuidagi nagu iseenesest, ilma selge sihipärasuseta temale omases isikupärasuses helikeeles, mille põhijoonteks oli minoorne helistik ja rohke subdominandi kasutamine. /.../ Loominguks püüdis ta ära kasutada iga sobivat momenti ja tal oli hea kontsentratsioonivõime. Mäletan, kirikus oli tal oreli kõrval väike lauake ning mõnikord, kui õpetaja pidas jutlust, istus Jürme selle taha ja pani kirja uut muusikapala.“⁸²

„Memento Mori“

Kaarli koguduse kontsertkoor on viimastel aastatel laulnud mõningaid Jürme teoseid, paari lühemat laulu ja osalenud kantaadi „Memento Mori“ kahel ettekandel 2023. aastal kevadel Tallinna toomkirikus ja sügisel Kaarli kirikus. Oma kogemustele toetudes võib öelda, et tema laulud ei ole lihtsalt lauldavad, aga on nauditavad oma harmoonilise ja polüfoonilise liikumise pärast. „Memento Mori“ kooripartiid on väga huvitavad, polüfoonia on kaasakiskuv. Teose ilmekat teksti toetab põnevalt läbikomponeeritud muusika.

Ka „Memento Mori“ partituur oli tulekahjus põlenud. Säilinud olid vaid kirikus olnud koori noodid, need on ka siiani Kaarlis alles.

1952. aastal tegi Pühavaimu kiriku organist Arnold Allvee Lepnurmele ettepaneku kirjutada uuesti ülejäänud partituur. Teose kuulmisest oli möödunud 18 aastat!

Hugo Lepnurm meenutas: „„Memento mori“ oli küllalt keeruline helitöö: peale koori teevad kaasa veel solistid, orel ja orkester /.../ 1934. a. kuuldust olid mu mälus säilinud ainult teatud üldmulje Laatsaruse ja Aabrami aariatest. Kirjutasin need uuesti, püüdes säilitada jürmelikku laadi. Rikka mehe aariast polnud aga peas enam midagi, uus variant on täielikult

⁸² Lepnurm, 1996, 20.

#784.52

Rukkirääk.
M. Under.

Joh. Lürgenson.

Tempo di Valse. S. A. 1.

Te-re, tere va rukki-rääk! Pime-si-

utsed juba jäl-le? Oled sa sama või on teid palju?

Oled sa üks või näib teid mitu? Näe, mina kuulensind sada

Inv. nr. 8721
LIIK 1601

U-09

minu oma fantaasia. Õnneks polnud orkestri osa väga suur.⁸³

Sellel kombel esitati kantaati paaril korral hiljemgi, orelil mängis R. Uusväli.

30. oktoobril 1983 kanti toomkirikus ette teose 1. osa, laulsid toomkiriku koor ja Usuteaduse Instituudi õppekoor. Juhatas toomkiriku organist Jaanus Romandi, orelil mängis H. Lepnurm. Terviklikult kanti kantaat ette toomkirikus 25. novembril 1984 ja 27. märtsil 1988 samas koosseisus.

1980ndatel aastatel kasutusel olnud orkestripartiisid 2023. aasta esituse ettevalmistuse ajal ei leitud, viiuldaja Meelis Vahar (1961–2024), kes pani kokku orkestri, taastas keelpillide partiid klaviiri ja seal olevate märkuste järgi.

Hugo Lepnurm, kes seoses „Me-

⁸³ Samas.

mento mori“ taastamisega on ilmselt kõige rohkem Jürme loominguga tegelenud, on öelnud: „Juhan Jürme muusikal oli/on oma kindel nägu, millel nii plagaalsete kadentside kui ka üldise minoorse kallakuga tugev eestipärasus.“⁸⁴

Looming

J. Jürme looming on rikkalik. Ta on kirjutanud oopereid, loonud teoseid sümfooniaorkestritele ja teoseid puhkpilliorkestritele ning ansamblitele (duod, triod, kvartetid ja kvintetid). Lisaks soolopillidele (orel ja klaver), aga ka vokaal- ja koorimuusikat ning instrumentaalmuusikat lastele.

Jürme suuremad tööd olid: ooper „Võõras veri“ (1937/39), oratoorium

⁸⁴ Randalu, 1996, 84.

„Nebukadnetsar“ („Prohvet Taaniel“) (1937), kantaadid „Pärast püha õhtusöömaega“ (1927) ja „Memento mori“ (1933), müsteerium „Eluohver“ (1932).

Avamäng-fantaasia (1926), Ron-do rahvaviisi „Ketra, Liisu“ teemal (1936) ja Avamäng c-moll (1938), Andante sostenuto tšellole (metsasarvele) ja klaverile, Sonaat c-moll klaverile (1925), kaks orelifuugat (c-moll ja h-moll) ning „Surmatants“ orelile.

Jürme on loonud ka lipulaulu Kaarli Lauluseltsile ja hümnid Kaarli Gümnaasiumile.⁸⁵

Juhan Jürme loonud umbes 400 teost, sh 100 koorilaulu, soololaulu ning orelimuusikat.⁸⁶ Kaalukama osa Jürme loomingust moodustavad Pübli-ainelised vokaalsümfoonilised teosed: kantaadid „Pärast püha õhtusöömaega“ ja „Memento mori“ ning oratoorium „Nebukadnetsar“.

Suurem osa Jürme kooriloomingust on vaimulik. 1930. aastail valmis EELK Kirikumusika Sekretariaadi tellimisel 8 koraali. Avalikkus tunneb paremini Marie Underi sõnadele loodud koorilaulu „Rukkirääk“, millest on teinud seadeid muudele koosseisudele nii Jürme ise kui ka teised muusikud. „Rukkirääk“ puhkpilliorkestrile oli muuhulgas kavas 1938. aasta üldlaulupeol.

Välja pakutud suur hulk – 400 teost alles ootab avastamist. 1990. aasta leksikonis arvu pole märgitud. Infokeskuse lehel sain kokku 127 teost, sh mitmeid erinevaid „Rukkiräägu“ seadeid. Palju võis hävida, kuid nimetatud suur arv tekitab süiski kahtlusi: kust see pärineb? Jürme jõudis professionaalne muusik olla 20 aasta ringis ja tulekahjus hävisid ka kõik kodus olnud noodid.

⁸⁵ Riho Saard. „Põrmust tähtede poole“. Kaarli koguduse gümnaasium 1918–1936. Ühe ainulaadse kooli ajalugu. Tallinn 2022, 44.

⁸⁶ Pilliroog 2007, 210; Eesti muusika infokeskus.

Kaarli organistid II maailmasõja ajal

Friedrich Stockholm *jun* oli organisti kohusetäitjaks alates detsembrist 1940 ja määrati koguduse organisti ametikohale 9. märtsist 1944.⁸⁷

1. aprillist 1942 töötas organisti kohusetäitjana ka Senta Arro. Pöördelistel aegadel, 4. septembril 1944,

⁸⁷ Kaarli koguduse juhatuses esitis 20.3.1944 nr 90

andis F. Stockholm kirjalikult teada, et sõidab ajutiselt võib-olla pikemaks ajaks ära ning palus lahkesti Senta Arro tema äraolekul tema „aset täita“. F. Stockholm enam kunagi Eestisse tagasi ei tulnud ja oma muusikuteed jätkas ta läbi Saksamaa Austraalias. Juhatuses otsusega loeti ta Kaarli koguduse teenistusest lahkunuks alates 27. juunist 1945.

Alfred Karindi naasis koguduse töö juurde 1944. aasta 1. oktoobril, kuid pidi juba nelja aasta pärast siiski

tööst loobuma. 1950. aastal ta arreteeriti.

Koguduse organist-koorijuht

Piret Aidulo

Artiklis kasutatud materjale on kogunud ka Kaarli koguduse infojuht Külli Saard, toimetanud Riho ja Külli Saard.

Isadepäeva hommikul peeti sünnipäeva

Kaarli kiriku kontsertkoori 35. sünnipäevaks

Kaarli kiriku kontsertkoor sai sügisel 35-aastaseks. Selle vanusega olene peaaegu kaksikvennaks kammerkoorile Canorus, kes on meist aasta vanem, ning nooremaks vennaks naiskoorile, mis loodi juba 1953. aastal. Kolmekesi katame muusikaliselt ära suurema osa pühapäevastest jumalateenistustest ning kui mõelda veel Kaarli koguduse noorteansambli ja oktetile Vexilla Regis, võib öelda, et kogudus on

muusika poolest õnnega koos ja tõeliselt rikas. Kõige lähemalt olene seotud ikka oma peaaegu kaksikvennaga, kellega meid seob ka ühine peadirigent Piret Aidulo. Vähemalt kaks korda aastas: esimesel jõulupühal ja ülestõusmispühal laulame me ühendkoorina koos ning on ka päris mitu lauljat, kes osalevad nii kontsertkoori kui ka Canoruse töös.

Ometi on kooridel erinev nišš,

mistõttu me täiendame teineteist, mitte ei konkureeri. Kontsertkoori tugevus on see, et suur osa lauljatest on nooditundjad. Nii on meie õppeprotsess kiirem ning saame repertuaari võtta rohkem muusikat ja ka põnevalt nõudlikku muusikat. Lauupeo aastal saame selgeks nii laulupeo segakoori kui ka valikkoori repertuaari, kuid ikka saame juurde õppida veel vaimulikku muusikat. Oleme laulnud muusikat, mille on meile esitamiseks kirjutanud Pärt Uusberg, Mart Siimer ja Toomas Trass. Juba 9 aastat järjest olene kevadeks õppinud terve kontserdijagu suurvorme: kantaate, oratooriume, missasid, reekvieme, kuid omamoodi eesmärgina olene ellu äratanud mitmed eesti suurvormid, mida esitatakse haruharva või on langenud unustusse: Alfred Karindi kantaat „Oh, kuidas pean su nime kiitma“, Roman Toi kantaat „Suur on Jumal, su ramm“, Olev Sau „Väike missa“, Juhan Jürme oratoorium „Memento Mori“. Tõsi, arvestataval hulgal eesti (Toi, Siimer, Lepnurm, Sarapik, Trass) kui ka välismaa suurvorme

Fotod: Allan Piis

Pärtel Toompere, Marika Kahar ja Piret Aidulo.

Endised koorijuhid Raul Talmar ja Ene Üleoja koos kooriga 10. novembril 2024.

on kontsertkoor esitanud terve oma ajaloo jooksul.

Õnneks on kõige sellega kaasa tulnud nii lauljad kui ka kogudus. Oleme tänulikud kogudusele, tänu kellele oleme tihti saanud endale kutsuda appi hääleseadjat ning et juba pikka aega oleme saanud lubada endale kahte dirigenti! Lauljate osas on aga kõnekas see, kui palju lauljaid on meie hulgas juba üle 15 aasta, mitu on olnud üle 30 aasta ning üks lausa algusest peale. Samuti on koor viimastel aastatel vähehaaval kasvanud.

Kontsertkoori juubeleid on alati tähistatud uhkelt. 10 aastat tagasi kutsuti ühele pühapäevahommikusele jumalateenistusele koori juhatama kõik endised dirigendid ning kooriga liitusid ka vilistlased. Koorirõdul heisati koori lipp ning koguduse majas oli kaetud sünnipäevalaud. 5 aastat tagasi tähistati sünnipäeva kontserdiga muusikaõhtul, mis

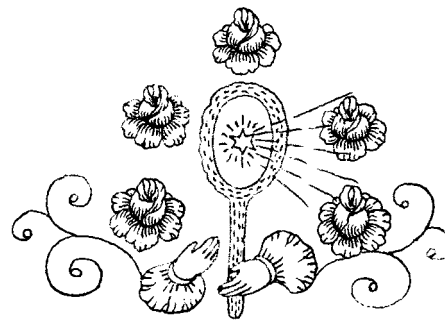
kulmineerus Pärt Uusbergi „Igaviku tuules” ettekandega, mida laulis suur ühendkoor koosseisus kontsertkoor, Canorus, Kaarli naiskoor, Kaarli noorteesambel ja Kadrioru Saksa Gümnaasiumi lastekoor. Sel korral tähistasime oma sünnipäeva taas pühapäevahommikul jumalateenistusel, mis toimus isadepäeval, 10. novembril. Anglikaani kiriku muusikakultuurist, millele mõlemad kontsertkoori dirigendid vaatavad suure austusega, võtsime üheks pühapäevaks üle kaks kena traditsiooni. Esiteks algas jumalateenistus protsessiooniga, milles osales lisaks vaimulikele ka terve koor. Protsessioonis liikudes laulsime Piret Ripsi laulu „Tulge Jumala juurde”. Tulemus oli kena, mistõttu juba jumalateenistuse ajal jõudis õpetaja Jaak Aus avaldada lootust, et koor osaleb protsessioonis edaspidigi. Teiseks asendasime me erandkorras kõik missa ordinaariumi osad (nt

„Issand, halasta“ või „Jumala Tall“) sama tekstiga koorilauluga, nagu tehakse anglikaani kirikus. Selle tulemusena kõlas jumalateenistusel tervikuna Olev Sau „Väike missa” – taas üks unustusse vajunud eesti suurvorm, mille kontsertkoor on välja kaevanud. Samuti kanti jumalateenistusel ette Pärt Uusbergi „Kiitusepsalm“, sest see on kontsertkoorile ja Piret Aidulole kirjutatud ja pühendatud. Ka meie endine dirigent Raul Talmar tunnistas pärast, et laulame ikka äraütlemata põnevat muusikat. Jumalateenistuse lõpus said kontsertkoori auliikme aunimetuse ja rinnamärgi kõik lauljad, kes on olnud meiega vähemalt 15 aastat. Ja neid oli meeldivalt palju. Võib kindlalt väita, et kontsertkoor elab ilusaid aegu!

*Kaarli kiriku kontsertkoori dirigent
Pärtel Toompere*

„Olgem majakaks, mis näitab valgust kõigile otsijatele”

Intervjuu koguduse abiõpetaja Jaan Lahega

Kus oled sündinud, kus on Sinu juured?

Olen sündinud Tallinnas, Pelgulinna sünnitusmajas ja veetnud lapsepõlve Koplis ja Pääskülas. Sinna kolisin teismeeas. Mu isa ja ema olid sündinud 1930-ndatel aastatel – isa Nõmme linnas ja ema Pärnus ning ka Tallinnas elades oli pärnaka identiteet talle oluline. Pärnus elas mu vanatädi, kelle juures veetsin lapsepõlve suved. Mul oli seal tore naabripoiss Andreas, kellega sai tehtud igasuguseid huvitavaid asju. Tema õde Silja oli mu õe hea sõbranna ja on nüüd teoloogiadoktor ja õppejõud Usuteaduse Instituudis. Mu vanavanaisa oli Kihnu laevaehitaja Enn Vahkel, kelle pilti ema mulle Meremuuseumis ikka uhkusega näitas. Ema poolt juured lähevad seega tagasi Kihnu, aga selle omapärase kultuuriga saare avastasin enda jaoks alles täiskasvanueas. Minu lapsepõlvemaailm oli ikka Tallinn oma põneva vanalinnaga ja Kopli, kust ilmselt sai alguse mu huvi ajaloo vastu. Käisin tihti Kopli pargis, millest sain teada, et see on endine surnuaed. Mind hakkas huvitama Kopli ajalugu ja siis ajalugu üldse. Hiljem sai huvist eriala – uurin Rooma keisririigi ajalugu ja religioonilugu.

Milline oli Sinu õpingutee?

Ma õppisin Tallinna 24. keskkoolis kunstikallakuga klassis, sest mulle meeldis joonistada ja ema arvas, et minust võiks saada kunstnik. Kunstnikku minust ei saanud, aga leidsin koolist neli inimest, kes on olnud minu elus olulised. Esimene oli minust klass eespool olev tüdruk. Ta oli mu esimene armastus, kes äratas minu huvi ja armastuse luule vastu. See on jäänud, kuigi luuletuste avaldamine jäi mu elus vaid paariaastaseks

episoodiks. Peale ajakirjas „Noorus“ avaldatud esimese trükiproovi ei ole neist midagi ilmunud. Teine oli klassivend Andres, kes hakkas ka hiljem õppima teoloogiat ja on jäänud mu sõbraks tänaseni. Kolmas oli mu ajaloo õpetaja Mart Laar, kes süvendas mu huvi ajaloo vastu ja kelle soovitusel astusin Õpilaste Teadusliku Ühingu ajaloo sektsiooni. Seal uurisin ratasriste Eesti kirikuaedades. Neljas oli mu kirjanduse õpetaja Piret Lilleväli, kellega sain intelligentset vestelda kirjandusest ja kellelt sain lugeda huvitavaid uusi raamatuid. Huvi ilukirjanduse vastu saadab mind tänaseni – loen mitte ainult luulet, vaid ka proosat. Loeksin oluliselt rohkem,

kuid töö kolmes kõrgkoolis ja koguduses ning töö tõlkijana ja teadlasena ei jäta mulle selleks piisavalt aega. Aga need neli inimest Kopli koolist on mind väga tugevalt mõjutanud.

Kui Pääskülla kolisime, jätkasin esialgu Koplis koolis käimist – esmalt rongiga ja siis edasi trammiga. Aga ma ei lõpetanud Kopli kooli. Otsustasin, et tahan asendada päevase õppevormi kaugõppega ning kaks viimast kooliaastat õppisin Harjumaa Kaugõppe Keskkoolis

Mustamäe kogudusega ekskursioonil.

Fotod: Jaan Lahe erakogu

Keilas (mida enam ei eksisteeri). Sel ajal olin juba tihedalt seotud kirikuga. Suhtlesin Keila kirikuõpetaja Robert Kannukesega, kes süvendas mu huvi religiooniloo vastu (ta oli enim sõda õppinud mitmetes tugevates Euroopa ülikoolides kuulsate religiooniloolaste käe all) ning õppisin lisaks kooliprogrammile süvendatult keeli, ajalugu, kultuurilugu, filosoofiat ja teoloogiat. Kui kooli lõpetasin, oli Usuteaduse Instituudis kerge jätkata – mitte ainult eelteadmiste, vaid ka õppevormi tõttu. Mu kool ei olnud õhtukool, vaid kaugõppekool, kus toimusid sessioonid, nagu Usuteaduse Instituudis. Vahepeal tuli palju iseseisvalt õppida. Sealt mu iseseisva töö harjumus ilmselt alguse saigi. Usuteaduse Instituudi lõpetasin 1999. aastal diplomitööga gnostitsismist, mis ilmus ka raamatuna. Seejärel pidin õppima aasta Tartu Ülikooli usuteaduskonna avatud ülikooli bakalaureuseõppes ja tegema hulga täiendavaid eksameid, sest tahtsin jätkata seal magistrantuuris. Samal ajal õppisin Usuteaduse Instituudi pastoraalseminaris. Aastatel 2001–2004 olin usuteaduskonna magistrant ja kaitsesin 2004. aastal oma saksakeelse magistritöö (samuti gnostitsismist) ning 2009. aastal doktoritöö, mille üks juhendajatest oli rahvusvaheliselt tuntud religiooniloolane, professor Kurt Rudolph Marburgist. Teine juhendaja oli Berliini Humboldti Ülikooli Uue Testamendi professor Hans-Gebhard Bethge ja kolmas dotsent Peeter Roosimaa Tartu Ülikoolist. Sõitsin sel ajal Eesti ja Saksamaa vahet, olin palju Saksamaal, kuid ei kahetse kodust eemal oldud aega – õppisin rohujuure tasandil tundma, mis asi on rahvusvaheline tippteadus ning mu doktoritöö ilmus täiendatud ja parandatud kujul 2012. aastal Brill kirjastuses Hollandis, sarjas *Nag Hammadi and Manichaean Studies*. Sellest ajast olen ka ajakirja *Theologische Rundschau* gnostitsismi valdkonna eest vastutaja – kirjutan uurimis-

Perepubkusel Poolas.

raporteid selles valdkonnas kirjutatud raamatute kohta. Edasi olen ennast täiendanud juba külalisteadurina. Olen olnud selleks Marburgis, Bonnis, Erfurtis, Heidelbergis, Roomas ja Cambridge'i ülikoolis.

Kuidas leidsid tee usu ja kiriku juurde?

Ühel jõuluõhtul, kui käisin jumalateenistusel Toomkirikus. Olin siis 12-aastane. Otsustasin minna ka järgmisel päeval ja jäingi käima. 14-aastaselt lasksin end seal ristida ja 16-aastaselt käisin leeris. Hiljem liitusin Tallinna Jaani kogudusega, kus oli

õpetajaks Toomas Paul. Ta jutlused ja kirjutised on mind tugevalt mõjutanud. Olen tänaseni Jaani koguduse liige. See jõulujumalateenistuse külastamine langes aega, kui mul oli juba tekkinud tõsisem huvi ajaloo vastu ja alanud olid mu maailmavaatelised otsingud.

Tegeled palju teadustööga? Milline teema Sind kõige rohkem köidab?

Tegeleks rohkem, aga suur loengukoormus kolmes kõrgkoolis pidurdab seda. Minu uurimisvaldkond on

Rooma keisririigi religioonilugu. Eriti paeluvad mind gnostitsismi ja varase kristlusega seotud teemad. Nendega kavatsen jätkata.

Millises ametis oled Kaarli koguduses ja milline on Sinu igapäevatöö?

Olen koguduse abiõpetaja koormusega 0,5. Erinevalt näiteks ülikoolist, kus on kindlad kriteeriumid koormuse arvestamiseks, ei ole see nii koguduses – koormus on siin puhtalt kokkuleppe küsimus koguduse õpetajaga. Oleme kokku leppinud, et pean piibliseminare, juhendan teoloogiaringi, teen saatesarja „Kõnelused Piiblist“, kaastööd kuukirjale „Sõnad ja teod“ ning ajakirjale „Sulane“ ja teenin esmaspäevastel missadel vaheldumisi teise abiõpetaja, õpetaja Kaisaga ning jõudumööda ka pühapäevastel jumalateenistustel. Uuest aastast tahaks anda oma panuse ka leerikooli.

Töötad veel mitme kõrgkooli juures, millistes ametites?

Tallinna Ülikoolis olen dotsent, Tartu Ülikoolis kaasprofessor ja Usuteaduse Instituudis professor. Kõik need on osakoormusega töökohad. Õpetan erinevaid Piibli ja religiooniuuringutega seotud kursusi.

Kuidas näed Kaarli koguduse tulevikku?

Suurena. Ütlen seda ilma igasuguse irooniata. Kaarli kogudusel on potentsiaali erakordseteks asjadeks – usun, et rohkem kui ükskõik millisel teisel luterlikul kogudusel Eestis. Siin on harmooniliselt ühendatud innovatiivsus ja traditsioonid, avatus ja alalhoidlikkus ning koguduse suur ja väga mitmepalgeline liikmeskond, nagu ka erinevate vaimuannetega töötajad, saavad luua ja arendada mitmekesiseid töövorme, nii et kogudusel on potentsiaali kõnetada evangeeliumi kaudu kõiki erinevaid

Abikaasa Ursulaga Toompeal.

sotsiaalseid, hariduslikke ja vanusegrupe. Meie koguduse õpetaja Jaak Aus on öelnud, et ta soovib, et Kaarli kiriku liikmeskond ei oleks kahanev, vaid kasvav. Sama soovin minagi ning ma tean nii kohalike kui ka välismaa näidete põhjal, et on olemas nähtus „Kasvav kogudus kahanevas kirikus.“ Soovin, et ka Kaarli kogudusest saaks selline. Usun selle võimalikkusse.

Hea soov Kaarli kogudusele?

Et kogudus võiks kasvada nii liikmete arvult kui ka vaimult. Et Kaarli kogudusest võiks saada majakas mitte ai-

nult Tallinna luterlastele, vaid tervele Eesti Luterlikule Kirikule ja enamgi veel, kogu Eestile. Majakas, mis näitab valgust kõigile otsijatele – valgust, mis ei ole pärit sellest maailmast, vaid Jumala juurest, kes on elu, valguse ja jääva rõõmu läte.

*Jaan Labet küsitlesid
Saima Sellak-Martinson ja
Külli Saard*

Jaani Lahe on ka esseist ja tõlkija. Vt tema kohta rohkem:

https://et.wikipedia.org/wiki/Jaan_Lahe

Hingamispäev

Andreas võttis kaasa pühakirja ja läks kodu lähedale lilleaasale, et süveneda värskes õhus Jumalasõnasse. Oli hingamispäev.

Ilm oli suurepärane, taevast ere-sinine ja päike kõrgel. Oli kevad, noormehe armastatuim aasta-aeg. Kevadel tärkavad ja puhkevad lilled, pakkudes oma ilu ja lõhnaga tröösti ka kannatavale hingele.

Andreas istus puu all, nõjatudes puutüvele ja avas Piibli. Ta luges päris algusest loomislugu, seda, kuidas Jumal loob ja õnnistab maailma, kuidas Ta loob valguse, vee ja laotuse, taimed ja loomad. Seda, kuidas Ta loob oma näo järgi inimese.

Andreas mõtles: „Jumal on mind nii imeliselt loonud, on kinkinud mulle südame, kus elab Jumala Vaim, Püha Vaim, kes õpetab, juhivad ja annab teada, mis on õige mõelda ja

teha. Südametunnistus ilmutab mulle Jumala Tahet.“

Aasal õitsesid piibelehed, kannikesed ja metstulbid. Helesinised liblikad külastasid lilleõisi ja tuul helistas piibelehtede kellukesi.

Andreas kummardas ja nuusutas kannikese tagasihoidlikku õit. Aalandlikkus ehivad seda lille. Mida tahab kannike talle öelda?

Kannike ülistab ja kiidab Loojat. Lille lõhn on tema kõne.

Andreas jääb mõttesse: „Kui imeliselt on Jumal maailma loonud. Milline värvide ja vormide rikkus valitseb looduses. Iga rohulible, iga putukas elab ja hingab. Ja kõik on kantud Jumala Armastusest. Jumal on armastusega maailma loonud ja ootab, et me armastaksime Loojat üle kõige ja oma ligimest nagu iseennast.“

Andreas süda heldis. Ta mõistis, et täna oli parim päev uurida Jumalasõna. Ta mõistis, et Jumal loodud loodus oma ilus on püha tempel ja, et ta täna kirikusse ei läinud, tuli kirik

tema juurde siin lilleaasa värskes õhus. Kivi, mille peale ta Piibli asetab, oli püha altar ja lilled ehtisid seda rõõmsõnumiga Jeesusest Kristusest, meie Päästjast.

„Sina, Kõigeväeline Jumal oled maailma loonud nii hästi ja täiuslikult. Kannad hoolt kõige elava eest. Tänu Sulle Sinu Armastuse eest. Tänu usu eest, elu ja tervise eest, kehakatte, peavarju, söögi ja joogi eest. Au Sulle, Jumal, kiidetud olgu Sinu nime. tänu kõigi inimeste heategude ja armastuse eest. Sina kaitsed meie maad ja rahvast, tänu, et meil on rahu.“

Andreas pani käed palveks kokku ja tänas Jumalat kogu südamest vaikselt südamepalves. Jumal kuulis ta palvet ja Tal oli hea meel Andrease üle.

Maara Vint
Vääna-Jõesuus 2024